

Lördagen den 18 April 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 8 protokollsutdrag för den 16 samt protokollet för den 6 dennes.

Herr Wijkander: Jag anhåller om befrielse från skyldigheten att deltaga i Riksdagens arbeten under högst tre veckor från den 23 i innevarande månad.

Denna anhållan bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 64, angående väckta motioner om gästgifveri-, håll-, reserv- och postskjutsens skiljande från jordbruket m. m.

Härefter anmälde sig och yttrade

Grefve Mörner, Julius Oscar: Jag ber att få anmäla min reservation mot det beslut Kammaren nu fattat, då jag, väl icke till alla delar, men dock i hufvudsaken, instämmer i de åsigter, Herr C. A. Larsson i sin vid Betänkandet fogade reservation uttalat.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 65, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för insamlande af renlafve m. m.

Mom. a.

Herr Bergstedt: Jag ber att få till en början säga, att jag nu mera icke är angelägen att yrka bifall till motionen i den form den

blifvit framställd, af det skäl, att den enskilda industrien, såsom jag erfarit, numera tagit denna sak om hand, så att man kan hoppas, att det syfte motionen afsett utan särskildt anslag blir uppnådt. Men då Utskottet visat sin välvilja mot framställningen, ber jag att därför få tillkännagifva min tacksamhet. Dock tillåter jag mig framställa några betänkligheter mot Utlåtandet. Utskottet säger i motiveringen, »att det syntes Utskottet icke kunna bestridas, att uppfinningen, derest densamma funnes motsvara de förhoppningar, som dervid fästats, vore af så stor nationalekonomisk betydelse, att Staten icke borde undandraga sig att, i afseende å kostnaderna för dessa undersökningar och försök, underlätta de enskildes uppoffringar, *helst det vore af vigt, att undersökningarnes resultat, om de funnos tillfredsställande, blefve allmänt kända och icke komme att utgöra en eller annan enskild industridkares hemlighet*». Om detta yttrande skulle innebära en antydning derom, att Staten skulle kunna med detta lilla anslag af 5,000 R:dr tillvinna sig rättigheten af uppfinningens tillgodogörande, måste jag motsätta mig en sådan åsigt, då jag anser det mindre grannliga att härför erbjuda en handpenning, och dertill en så obetydlig. Är uppfinningen af värde, skulle Staten därför kunna gifva en belöning; men det är ännu för tidigt att tala derom, och något sådant har icke heller i motionen blifvit framställt. Om uttrycken blifvit så formulerade, att deri legat en antydning att patent icke skulle få tagas på uppfinningen, skulle jag ovillkorligt begärt proposition på ogillande af motionerna. Men jag lemnar detta derhän och fäster mig i stället vid det ovanliga och i min tanke ej rätt lämpliga deri, att Utskottet föreslår medels anvisning direkt till fördel för en enskild person. Jag tror denna oegentlighet undvikes om uttrycken få en allmän syftning, till exempel följande:

»att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett extra anslag af 5,000 R:dr, att, derest så finnes lämpligt, under innevarande år från Riksgälds-kontoret utgå, för att användas till befrämjande af den ifrågakvarande uppfinningen».

Å detta mitt förslag anhåller jag att Herr Talmannen behagade framställa proposition.

Grefve af Ugglas: Det är ett eget förhållande att jag, som är ledamot af Stats-Utskottet, måste i viss mån uppträda mot motionären till försvar af hans förslag. Något sådant inträffade äfven i Utskottet. Då saken förevar på afdelningen, ansåg man det nödigt att sätta sig i kommunikation med professor Stenberg, för att erfaras hvad han ansåg behöfligt för att kunna fortsätta försöken i så stor skala, att det kunde utrönas, om uppfinningen vore af någon större praktisk betydelse. I den promemoria Herr Stenberg då afgaf, fästade han stor vigt vid att han skulle få drifva bränneriet äfven under den tid af året, då bränning eljest icke var tillåten, emedan lafvarne icke hunne insamlas innan denna tid var slut. Han förklarade äfven, att han skulle vara tacksam, om ett anslag af 5.000 R:dr ställdes till hans disposition. På grund häraf uppgjorde afdelningen det förslag, som äfven af Utskottet bifölls. När frågan förekom i Utskottet uppträdde en ledamot med det tillkännagifvande att Herr Stenberg undanbad sig det bidrag, som var ifrågasatt, och under diskussionen fick man höra, att det skulle finnas

en person, som vore villig att förskjuta de för försöken erforderliga medlen. Det föreföll Utskottet besynnerligt, att någon skulle vara färdig att göra dessa uppoffringar utan behof, om icke något särskildt ändamål eller vinst dermed ansågs. Denna vinst kunde icke erhållas på annat sätt, än att man, genom att taga patent på uppfinningen, lade embargo på densamma. Det syntes då Utskottet mindre riktigt, att, då uppfinningen härledde sig från ett, om icke af Staten, dock af Vetenskapsakademien lemnadt uppdrag att göra undersökning om nödbrödsännen, det resultat som deraf blifvit en följd skulle tillfalla den enskilda spekulationen och icke komma Staten till godo. Det var af detta skäl Utskottet vidblef det förslag, afdelningen afgifvit. och deri införde det motiv, mot hvilket den förre värde talaren yttrat sig. Det framhölls äfven att man önskade bifall till punkten b, eller att få göra försök med bränvinsberedning af lafvar äfven under den tid, då bränvinsbränning eljest icke är tillåten. Men det var en allmän åsigt inom Utskottet, att antingen skulle saken vara en Statens affär, då Staten borde lemna de medel, som erfordrades för anställande af försök, eller ock skulle den vara en enskild affär, då någon eftergift icke borde ifrågakomma, utan den enskilde få sköta sig huru han bäst kunde. Svårigheten med den inskränkta bränningstiden blefve endast, att han finge något längre förut uppköpa sina lafvar, hvarigenom förlagskostnaden blefve något större. Jag ber derjemte att få anmärka, att den siste värde talaren misstagit sig deri, att detta anslag skulle vara en belöning för uppfinningen. Det har icke varit meningen, utan Utskottet har ansett att det skulle lemnas för samma ändamål, som motionären angifvit, eller såsom understöd för anskaffande af ett större parti lafvar, mot vilkor att Stenberg skulle afgifva berättelse om resultatet af undersökningarne och särskildt rörande lafvarnes uppsamlande. Talar man om att det skulle vara såsom uppmuntran detta anslag lemnades, skulle det kunna tolkas såsom uppmuntran icke blott af detta försök utan af den verksamhet i allmänhet, som här gifvit sig tillkänna. Jag kan ej finna att en sådan tydning kan gifvas åt Utskottets förslag. Staten har icke ansett sig böra ställa sig på annan ståndpunkt än att ersätta Stenberg de kostnader han i och för dessa försök kan få vidkännas. Jag anhåller därför om bifall till Utskottets förslag, och jag får derjemte förklara, att, om det nu förevarande momentet skulle blifva afslaget eller förändradt, kommer jag att yrka afslag å det efterföljande mom. 6.

Grefve Hamilton, Henning: För min del är jag beredd att bifalla Utskottets förslag och har icke något i hufvudsaken att tillägga. Men jag vill fästa uppmärksamheten derpå att det förslag, Herr Bergstedt framställt, icke kan i afseende på redaktionen godkännas. Ty om Första Kammarren skulle bifalla detta förslag och Andra Kammarren afslå detsamma, borde vid den votering, som om de olika besluten skulle uppstå, Första Kammarrens beslut ordagrannt i voteringspropositionen intagas. Men då förslaget icke innefattar ändamålet med anslaget utan blott en häntydan till Utskottets föregående yttrande, skulle man komma i samma belägenhet, som under Riksdagen en gång förut egt rum, nemligen att man i voteringspropositionen måste ändra Kam-

marens beslut, för att förstå hvad dermed menades; och detta måste vi sorgfälligt undvika.

Herr Bergstedt: Jag tror icke att jag för en så liten fråga bör inveckla Riksdagen i ett sådant dilemma, som det Grefve Hamilton andtydt skulle kunna uppstå, ehuru det väl icke vore precist omöjligt att finna en lämplig form, hvarför jag afstår från mitt yrkande och förenar mig i anhållan om bifall till Utskottets hemställan. Härtill har jag så mycket mera anledning, som, efter den förklaring en ledamot af Stats-Utskottet afgifvit, jag finner all tvekan i afseende på tydningen af Utskottets mening vara häfd. Beträffande uppfinnarens afsigter, tror jag mig också veta, att han, då uppfinningen tillkommit vid en på offentlig bekostnad gjord undersökning, icke har för afsigt att genom patent utslutande tillägna sig fördelen af densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets tillstyrkande bifölls.

mom. b.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 66, i anledning af väckt motion angående åtgärders vidtagande för att afhända Svenska Staten ön St. Barthelemy.

Hans Excellens Herr Grefve Manderström: Kammaren kan ej vara Utskottet annat än tacksam för den utredning af frågan, som här blifvit lemnad. Hvad i första rummet deraf framgår är att under tiden från år 1812 till 1830 icke obetydliga summor från kolonien till moderlandet ingått, utgörande tillsammans ett belopp af omkring 780,000 R:dr. Dervid kan den betraktelse icke undertryckas, att, om dessa medel blifvit använda till koloniens fördel och deraf i moderlandet bildats ett kapital, skulle räntan deraf betydligt öfverstigit de utgifter, som under de sednare åren blifvit för kolonien gjorda, till följd af förändrade kommersiela och politiska förhållanden, som förorsakat att den, i stället för inkomst, lemnat en brist, som från moderlandet måst fyllas. Jag tror därför, att den klagan som från föregående riksdagar blifvit hörd, att denna koloni tillskyndade Statsverket alltför stora förluster, icke varit fullt befogade. Men då dessa förhållanden tillhöra en långt aflägsen förfluten tid och den vinstgifvande perioden redan år 1830 upphörde, kan man icke förundra sig öfver önskan att kolonien måtte från moderlandet afskiljas. Jag håller Stats-Utskottet så mycket mer räkning för dess nu afgifna förslag, som deri ingå två moment, hvilka i den vid 1844—1845 årens riksdag från Rikets Ständer till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse icke varit afsedda. Det första af dessa moment är, att Utskottet nu uttalat den åsigt, att Kongl. Maj:t, efter det befolkningen å ön blifvit hörd och samtyckt till möjligen ifrågakommande förslag att för-

enas med någon annan magt, täcktes taga saken under nådigt öfvervägande. Jag bör ha den äran tillkännagifva, att sådant har alltid varit Kongl. Maj:ts älsigt. Det har icke kunnat ingå i Kongl. Maj:ts tänkesätt, att vilja från moderlandet afskilja en koloni, som i snart 100 år varit förenad med Sverge, och hvilken alltid utmärkt sig för trohet mot fäderneslandet, utan att sådant skedde i öfverensstämmelse med befolkningens samtycke. Sådant har också alltid blifvit framställt vid de försök som i detta afseende blifvit gjorda. Dessa hafva icke ledt till det åsyftade ändamålet, och orsakerna äro lätta att förstå. Den som har en tillhörighet, som tillskyndar honom en icke obetydlig årlig utgift, kan icke föreställa sig, att någon annan kan vilja med uppoffring förvärfva sig denna tillhörighet. Utskottet har äfven framställt (och detta är det andra moment, hvori förevarande förslag skiljer sig från den förut afgifna underdåniga skrifvelsen), att »besittningen må kunna Svenska Staten afhändas på något för densamma värdigt, om ock icke så förmånligt sätt, som vid aflåtandet af den nådiga framställningen i ämnet förut kan hafva varit att förvänta». Jag anser ett uttryck af Riksdagens älsigt i detta fall vara för Kongl. Maj:t af värde; och jag får alltså tillstyrka förslagens antagande. Jag nämnde att försök blifvit gjorda att afhända Sverge denna koloni. Att jag skulle ingå i någon närmare förklaring, huru dervid tillgått, torde Kammaren icke vänta. Jag vill endast nämna, att denna sak icke är så lätt, som man kanske föreställer sig, utan är förenad med svårigheter af mera än ett slag, hvilka jag dock förmodar skola kunna undanrödjas.

Herr Montgomery-Cederhjelms: Efter det yttrande, som nu blifvit afgifvet, ber jag att få tillägga endast några få ord. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att det förslag, som här är framställt, endast är en fortsättning af det redan år 1818 och sedan vid 1844 — 1845 årens riksdag fattade beslut. Efter hvad Hans Excellens Herr Utrikesstatsministern behagat yttra, kunna vi hafva all anledning hoppas, att åt denna fråga egnas all den uppmärksamhet, den förtjenar. Det kunde väl ifrågasättas huruvida någon skrifvelse i ämnet nu vore behöflig. Men då denna skrifvelse mera är att betrakta som en önskan att tillmötesgå de billiga anspråken på indragningar i utgifterna, får jag anhålla om bifall till förslaget.

Herr Scharfau: Ehuru något försvar för Stats-Utskottets förslag icke behöfves, ber jag dock att derom få säga några ord. Jag vet väl att den ifrågavarande kolonien fördom lemnat Sverge en så stor reventy, att, om den blifvit reserverad, räntan af detta kapital varit mer än tillräcklig att betäcka de nu erforderliga kostnaderna. Men så har emellertid icke skett, och dessa penningar äro nu borta. Jag vill icke ingå i undersökning om anledningarne till de stora inkomsterna. Man har ansett dem vara mindre hedrande för moderlandet. Säkert är att de tillkommit under förhållanden, som varit af exceptionel natur och icke kunna återkomma. Det har talats om smuggeri såsom den förnämsta inkomstkällan på den tiden. Emellertid kostar oss nu äran att hafva denna besittning årligen tjugufemtusen Riksdaler, utan att man deraf har några fördelar, och derjemte får man allt som oftast veta att det icke står väl till med ett

och annat på ön af det skäl, att inrättningarne derstädes komma allt mer på förfall; sjelfva fästningen är nära nog en ruin. Det är icke någon heder för ett land att hafva en besittning, som på det sättet är i lägervall. Det vore derföre lyckligt, om Sverige kunde blifva befriadt från den ifrågavarande, och vi hade allt skäl att glädja oss, om ön kunde på hederligt sätt afträdas, till och med, i nödfall, utan all köpesumma. Ett eller annat hundratusental kunde väl vara godt att få, men dervid böra vi ej fästa oss, utan söka ävägabrinda affären utan afseende på direkt vinst. Utskottet har äfven antydt detta, fastän det icke underlätit påpeka, att någon köpeskilling möjligen kunde erhållas, och detta må gerna stå kvar, fastän jag tror att det varit lika väl, om icke något derom blifvit yttradt. Men deremot innehåller förslaget något annat, hvarpå jag icke kan ingä, nemligen att befolkningens samtycke skulle erfordras till ett möjligen ifrågakommande förslag att förenas med en annan magt. Detta låter ganska vackert, men då man vet att innevärnarnes antal är högst ringa och att de icke kunna hänföras till de mest civiliserade folken, så är det alltför stor liberalitet att låta det bero på en handfull människor, som i det fallet sakna någon omdöme, om ön skall få öfverlemnas åt en annan magt. Mot deras hörande har jag intet att anmärka, men att deras samtycke derjemte skulle erfordras, kan jag icke anse vara lämpligt. Det borde då åtminstone vara sagdt, på hvad sätt detta skall lemnas; om hvarje innevärnare och således äfven qvinnorna, må hafva rösträtt o. s. v. Så länge detta icke är afgjort, skulle mycket trassel häraf kunna uppkomma. Sedan öns innevärnare fått yttra sig, synes mig att Sven-ka Regeringen borde derpå fästa det afseende, den anser lämpligt, utan att åt deras samtycke behöfde inrymnas en sådan magt, att derigenom hela förslaget kunde omintetgöras. Jag vill dock icke i denna fråga ästadkomma någons öndring och framställer derföre icke något yrkande, utan har endast velat uttala en önskan.

Friherre Sprengtporten: Jag föreställer mig, att den tidpunkt kan inträffa, då det vore fördelaktigt för Sveriges handel att hafva denna besittning såsom en nederlagsplats. Om nemligen försöket att genomskära Panamanäset lyckas, och det är icke någon omöjlighet eller luftbild, ty allvarsamma åtgärder derför äro redan vidtagna, kan man få ängra, att man alltför hastigt afhändt sig denna koloni, hvars läge kan göra att den då blifve af högsta värde. Jag ser icke något skäl, hvarför Riksdagen nu skulle afgifva en ny framställning i ämnet. Men skall så ske, måste jag vara Utskottet tacksam för att det velat låta afgörandet bero på befolkningens samtycke, ty den må vara huru ringa som helst, är det Staten värdigt att icke under andra villkor afhända sig en besittning, som under mer än hundra år varit med vårt land förenad. På dessa skäl anser jag den föreslagna skrifvelsen icke vara nödvändig, och om en votering härom kommer att ega rum, kommer jag att rösta emot förslaget.

Grefve af Ugglas: Att uppskjuta med aflåtandet af en skrifvelse eller med underhandlingars inledande i den långväga förhoppning, som den siste ärade talare uttalat, tviflar jag kan vara skäl. Om den kanal, han vidrört,

kan komma till stånd, torde väl vara osäkert, då man nu på ett lättare sätt kan åstadkomma kommunikationer, nemligen genom jernvägsanläggningar. Saken torde emellertid icke så hastigt kunna avslutas, och om förändrade förhållanden derförinnan skulle inträffa, kan Kongl. Maj:t då taga dem i öfvervägande. Hvad åter beträffar att det icke skulle vara skäl aflåta denna skrifvelse till Kongl. Maj:t, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att förevarande förslag innehåller väsentliga afvikelser från de framställningar i ämnet, som förut blifvit gjorda, nemligen dels i afseende på innevärnarnes på ön hörande och samtycke och dels att afhändandet borde ske på ett för Staten värdigt, om ock i ekonomiskt hänseende mindre förmånligt sätt. Vidkommande en talares yttrade åsigt, att innevärnarnes samtycke icke borde erfordras, kunde det väl, sedan Herr Utrikes-statsministern upplyst att det alltid varit Kongl. Maj:ts tanke att inhemta deras yttrande och åsigt, vara likgiltigt om något härom står i skrifvelsen eller icke, men att, sedan Utskottet föreslagit att innevärnarne skulle höras och deras samtycke erfordras, nu utesluta det sednare och således säga, att de väl skulle få yttra sig, men att hvad de sade ej skulle hafva någon betydelse, kan jag ej anse vara lämpligt. Jag förordar bifall till Utskottets förslag.

Friherre Raab, Adam: Jag har begärt ordet endast med anledning af Herr Schartaus anmärkning, att innevärnarnes på ön samtycke ej borde erfordras för besittningens öfverlåtande till en annan magt. Mig synes det afgifna förslaget hafva sitt högsta värde deruti, att det ställer denna frågas afgörande i beroende af befolkningens hörande och samtycke. Denna befolkning må vara hur liten som helst, böra vi dock komma ihåg, att det är fråga om menniskor och deras rättigheter, och de böra icke skiljas från ett land med hvilket denna koloni varit förenad nära hundra år, utan att de sjelfva derpå vilja ingå. Sådant är också öfverensstämmande med de åsichter som öfverallt i civiliserade länder numera göra sig gällande. Jag kan därför ej anse att detta vilkor bör ur skrifvelsen borttagas.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det kan visserligen låta vackert och rätt, att den ifrågavarande besittningens afträdande till en annan magt skall bero af befolkningens hörande och samtycke. Men nog förefaller det besynnerligt, att, om omröstningen så utfölle, att en enda rösts öfvervigt finnes för den meningen att ön ej skulle afträdas, denna enda röst skulle kunna hindra en sådan åtgärd, och att således en person, tilläfventyrs utan allt omdöme i frågan, skulle, genom att lemna en nejse-del, kunna tvinga Sverige att frangent årligen utbetala tjugufemtusen riksdaler och kanske mera. Jag tror, att man kan öfverlemna åt Regeringen att pröfva hvad afseende de vid hörandet afgifna yttrandena förtjena. Visade det sig vid omröstningen att endast en ringa del af öns innevärnare ville ingå på förändringen, kan man vara förvissad om att Regeringen häruppå gjorde behörigt afseende; men om meningarne befunnos så delade att skillnaden vore obetydlig, bör ej Regeringen vara bunden af ordet *samtycke*, hvilket så mycket mindre kan anses utgöra en fullgiltig grund, som man icke ens vet hvilka, som skola deltaga i omröstningen, eller med hvad rätt de skola göra detta. Mig synes der-

före, att ordet »samtycke» väl kunde utstrykas och jag förenar mig således i den af Herr Schartau uttalade åsigt.

Hans Excellens Herr Grefve Manderström: Med afseende å hvad åtskillige talare anført med anledning af första momentet i detta förslag, får jag till Kammaren hemställa, huruvida de der förekommande orden kunna anses innebära någon egentlig olägenhet. Jag tror att man kan och bör åt Regeringen öfverlemlna att bestämma om sättet för innevärnarnes hörande, äfvensom det afseende som dervid bör fästas. Så har äfven förut skett i en för detta samhälle ganska vigtig angelägenhet, nemligen då Konung Oscar beslutade och genomförde slafemancipationen. Då hördes öns innevärnare och, ehuru samtycket var långt ifrån enhälligt, vidtog Konung Oscar likväl förändringen och utförde denna handling, som alltid skall utgöra ett vackert blad i hans och Sveriges historia.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan oförändrad och dels af Grefve Mörner, att samma hemställan måtte bifallas med följande förändrade lydelse: »att Riksdagen ville uti underdänig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t, efter det befolkningen å nämnda ö blifvit hörd öfver möjligen ifrågakommande förslag» etc. (lika med Utskottets hemställan); framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan utan någon ändring och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 67, i anledning af väckt motion angående laxfisket i den s. k. Pukaviksfjorden.

Herr von Koch: Det är icke min mening, att nu försöka få den framställning, jag gjort, bifallen; men om jag vid ett annat tillfälle skulle återkomma till denna sak, vill jag icke kunna afvisas dermed, att detta förslag blifvit af båda Kamrarna enhälligt afslaget. Jag ber därför att få med några ord förklara, under hvilka omständigheter min motion tillkommit, samt söka vederlägga Utskottets missuppfattning deraf. Under landstinget i Blekinge blef af några ledamöter denna sak för mig framställd, ehuru temligen kort i anseende till tidens knapphet. Det syntes mig emellertid, att genom den omnämnda domen ett stort lidande förorsakats en talrik fiskarebefolkning i Blekinge. Man begärde då, att jag af en ledamot i Andra Kammaren skulle vid riksdagens början taga närmare reda på förhållandet. Af Ola Månsson erhöll jag också del af den motion han i ämnet väckt, hvilken jag af samma betänklighet, som Utskottet antydt, ätt nemligen frågan rörde enskilda personers rätt, ansåg icke kunna vinna framgång. Men jag trodde att samma syfte skulle kunna vinnas på en annan väg och utan att någon enskilds rätt förnärmades. I öfverensstämmelse härmed uppställde jag

äfvén min motion, som endast äsyftar att Kongl. Maj:t och Kronan skulle afstå från den rätt till laxfisket, som den genom det med ringa majoritet tillkomna beslutet fått sig tillagd. Jag trodde att det icke kunde vara Staten värdigt att, på grund af en eller annan ledamots i Högsta Domstolen tanke, för alltid utestänga några hundra fattiga fiskare från en rättighet, hvaraf de förut varit i åtnjutande, och jag väckte därför förslag att efter det nuvarande arrendets upphörande, och således ej på bekostnad af arrendatorn, Staten icke på grund af eganderätten till fisket för sig eller blifvande arrendatorer ville påverka annan inskränkning i idkandet deraf, än som i fiskeristadgan föreskrifves. Jag föreställde mig att, om så skedde, skulle öfverenskommelse lätt träffas med en blifvande arrendator; men då ännu flera är återstå af den nuvarande arrendetiden, för hvars slut någon förändring icke kan ifrågakomma, och det således icke är någon brådska med att saken vid denna riksdag afgöres, har jag endast velat uttala min åsigt, på det att det icke skulle se ut som om min motion afsåge upphäfvande af Kongl. Maj:ts dom, eller att Statsmagtarna skulle ingripa i enskilda personers rätt. Att för öfrigt min motion varit af annan beskaffenhet, än den, som i samma ämne blifvit i Andra Kammaren väckt, synes äfvén deraf, att den förra blifvit remitterad till Stats-Utskottet och den sednare till ett Tillfälligt Utskott.

Herr Faxé: Jag vill endast meddela en upplysning. Förhållandet är, om jag icke missminner mig, att en linie blifvit dragen mellan Hanö udde och Sternö och en annan dylik en mil längre ut, och emellan dessa linier är något fiske ej tillåtet. Således få de, som bo vid stranden emellan dessa linier, icke fiska i sin egen vik. Dessa stadganden är högst orimliga och om Kronan eftergäfvé sin rätt, kunde förhållandet genom öfverenskommelser lätt ordnas på ett bättre sätt.

Grefve Wachtmeister, Hans: Huru gerna jag än skulle vilja, att strandegarnes önskan att fritt få begagna fiskvattnet kunde bifallas, tror jag dock att för närvarande sådant icke låter sig göra. Det ifrågavarande fiskvattnet är beläget uti en bugt. Förr har det varit bestämdt, att fiske icke fick idkas inom en mil från en viss linie. Denna bestämmelse är nu upphäfd, men förbudet kvarstår att fiska inom Sternö udde. Detta har gifvit anledning till mycket krångel och slutligen äfvén till rättegång. Å ena sidan framhölls att Konungens Befallningshafvande fastställt det ofvannämnda förbudet att fiska på ett visst område, och å andra sidan åberopade strandegarne ett gammalt Listers häradsrätt utslag, af innehåll, att de skulle halva rättighet att begagna sig af fisket. Här vore således tvänne auktoriteter mot hvarandra. Denna tvist är nu af Kongl. Maj:t afgjord till strandegarnes nackdel. Såsom jag redan sagt tror jag ej att någon ändring häruti nu kan ske; men jag önskar och hoppas, att Staten framdeles må komma att afsäga sig den rättighet, den på detta sätt erhållit; ty det kan icke nekas att det är ganska eget, att strandegarne ej skola få begagna sig af fiskvattnet vid deras egen strand, och detta så mycket mer, som det på vetenskapliga grunder är utrönt, att fisket deraf icke skulle lida något men.

Herr Montgomery-Cederhjelms: En sådan åtgärd, som den af Herr von Koch förordade, kunde visserligen hafva skeff, om man icke ansett det mindre lämpligt att på detta sätt afhända Staten den rätt, som nyss blifvit densamma tillvunnen, endast för att befrämja en öfverenskommelse emellan de enskilde strandegarne. Ty att besluta om saken i öfrigt är ännu för tidigt, då flera år återstå af tiden för arrendet å Kronans fiske. Jag tror därför att Utskottet ej kunnat framställa något annat förslag, än det gjort, och anhåller om bifall till det-samma.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utlåtandet bifölles.

Föredrogos ånyo och biföllos Stats-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 68, i anledning af väckt motion om återbekommande af skatteköpeskillingen för Gideåns laxfiske och upphörande af den fisket åsatta ränta;

N:o 69, i anledning af väckt motion, angående förändradt utgörande af arrendespanmålen från Lunds akademiemman;

N:o 70, i anledning af väckt motion, angående kronobrefbärings-skyldighetens ordnande; och

N:o 71, i anledning af väckta motioner, angående försäljning af Kronans egendomar.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 72, i anledning af väckt motion angående indragning till Statsverket af boställen.

Herr Faxe: Det kan synas djerft af mig att yttra mig i motsatt rigtning mot Utskottet; men jag kan icke underlåta att anmäla några betänkligheter mot Utskottets förslag. Utskottet har föreslagit, »att Riksdagen ville uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta tillse, att samtliga åt civila embets- och tjenstemän upplåtna boställen må, i den mån sådant författningsenligt kan ega rum, till Statsverket indragas, samt att Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, behagade föreslå Riksdagen de vilkor och bestämmelser, som i sammanhang med indragningen lämpligen böra iakttagas». Detta förslag innefattar ett bifall till Herr Per Nilssons motion, som grundar sig derpå, att man genom indragande och utarrenderande af boställena skulle kunna bereda lika löner åt Statens tjenstemän i samma grad. Vidare har Utskottet fäst sig vid, att Riksdagen redan förut beslutat indragning af alla till aflöning af indelta arméens befäl och tjenstemän anslagna boställen och räntor m. m., äfvensom att Riksdagen redan

hemställt, att Kongl. Maj:t ville pröfva, om och hvilka af de civila tjenstemännens boställen kunde indragas. Det är denna sednare indragning, som motionen ansett gå aldeles för långsamt. Hvad beträffar det stöd, man hemtat från beslutet att indraga de militära boställena, så får jag fästa uppmärksamhet på, att denna indragning ännu icke skett och kanske aldrig kommer att ske. Att jemka lönerna genom indragning och utarrendering af boställena tror jag ej heller vara aldeles nödvändigt, då intet hinder möter, att på ett annat sätt komma till detta resultat, nemligen genom att företaga en noggrannare uppskattning af boställena, och jag vet, att Chefen för Civil-departementet redan begärt uppgifter på dessas verkliga afkastning. Det finnes ett statsekonomiskt skäl, som nu icke är omtaladt; men som skulle gälla för indragning af boställena, nemligen att de derefter skulle bliwa bättre skötta. Det är möjligt; men jag tror, att många sköta sina boställen ganska väl, och om odlingar icke göras så ofta, som man skulle önska, så har det åtminstone den fördel med sig, att innehafvarne icke ruinera sig på dylika företag, hvilket ofta sker till följd af enskilde jordegares obehöriga odlingsföretag.

Jag anser det vara nödigt, att vissa militära och civila boställen finnas kvar, emedan det finnes orter, der i annat fall för tjenstemännen skulle möta stora svårigheter att erhålla lämpliga bostäder. Dessutom anser jag det icke vara utan nytta, att en tjensteman, som har mycket att göra med andras ekonomi, får sjelf samla erfarenhet häri genom att sköta ett landtbruk, och tillfälle härtill får han, då han har boställe. Jag skulle likväl i annat afseende icke hafva så mycket emot detta förslag, om icke boställena skulle indragas till Statsverket och inkomsterna deraf således sammanblandas med Statsverkets öfriga tillgångar. Om härmed finge förfaras som med de till landshöfdingarne anslagna och en del militära boställen, från hvilka sednare inkomsten ingå till och disponeras af särskilda löningsdirektioner, likasom inkomsten af de sednare till en lönerogleringsfond, så blefve icke löntagarnes inkomster ställda på fullkomligt godtycklig fot. Jag skulle tro, att vi hafva tillräckliga exempel på, att det icke är skäl att ställa allt, som Regeringen har att disponera, på behaglig tids förläning, utan att till dess disposition få qvarstå de inkomster hvarom den hittills egt att omedelbart förordna. Jag får på denna grund anhålla om afslag å Utskottets framställning.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Den vigtiga frågan, huruvida embets- och tjenstemännen böra aflönas med boställen eller kontant lön, kan icke vara af behof att här nu upptaga. Enligt mitt förmenande är denna fråga redan löst genom förra Riksdagens beslut i afseende på de militära boställena och genom skrifvelsen af den 15 Maj sistlidet år, hvori Riksdagen anhåller, att dessa boställen må så fort ske kan indragas och innehafvarne erhålla kontant aflöning. Således äro i sjelfva hufvudfrågan de åsigter, som nu framställas, redan förut uttalade och detta Betänkande afser endast att sätta de civila boställena i paritet med de militära.

Jag har, utan att vilja inlåta mig i den stora frågan om aflönings-sättet i allmänhet, med dessa ord endast velat fästa uppmärksamhet på

hvad som här är fråga om och får anhålla om bifall till den af Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelsen.

Herr von Geijer: Jag har begärt ordet med anledning af en talarers yttrande att, för en behörig reglering af lönerna, det ingalunda vore behöfligt indraga boställena, emedan deras afkastning alltid borde kunna med erforderlig noggrannhet uppskattas. I detta fall är jag af olika tanke och tror att hvarje försök att nägorlunda exakt uppskatta boställenas afkastning måste misslyckas. För närvarande äro, i följd af boställsuppskattningen, lönerna vid arméén till den grad ojemna att inom samma regemente och grad den ene tjänstemannen har 3 till 4 gånger större lön än den andra. Nyligen läste jag i en skånsk tidning att en arrendator af ett ryttmästareboställe, hvilket han fått sig af boställshafvaren på dennes besittningstid under arrende upplåtet, sålt sin arrenderätt för den lilla nätta summan af 14.000 R:dr, och detta oakadt det af boställshafvaren betingade årsarrendet skäligen kan i medelpris värderas till 6.000 R:dr. Detta boställes afkastning är uppskattadt till emellan 2 och 3.000 R:dr R:mt. Medgifves dock att denna uppskattning skett för många är tillbaka och att en ny uppskattning skulle komma sanningen något närmare. Men äfven nyligen skedda uppskattningar af boställenas afkastning hafva ofta gifvit lika inexakta resultat. Ett exempel ber jag att få omnämna.

För några få år sedan fanns en häradsskrifvare, som innehade på lön ett boställe, hvilket han utarrenderat. Han öfverenskom med sin arrendator, att han (häradsskrifvaren) skulle afträda bostället till Statsverket mot det att arrendatorn, som vid boställets, i följd häraf skeende utarrendering för Kronans räkning under 20 års tid, vore berättigad till option, betalte honom 5.000 R:dr. Så säkre voro desse kontrahenter derpå att den kommission, som enligt författningarne komme att bestämma maximiarrendet skulle sätta detsamma mycket lågt. Allt gick efter uträkning; arrendatorn fick tillträda bostället på nytt arrende under 20 år mot erläggande af den lågt satta maximiarrendesumman, och häradsskrifvaren fick af arrendatorn skuldebref å 5.000 R:dr. Den gjorda öfverenskommelsen kom i dagen på det sättet, att sedan häradsskrifvaren dött och det i hans sterbhus liggande af arrendatorn utfärdade skuldebrevet å 5.000 R:dr skulle realiseras, så nekade arrendatorn (som icke besvärades af synnerlig samvetsgrannhet) att infria skuldebrevet, på den grund att detsamma, enligt hvad genom vittnen styrktes, icke utgifvits för bekommen valuta. Härom pågår nu rättegång. Jag skulle tro, att, om Staten skall kunna få afkastning af sina domäner i något rimligt förhållande till deras verkliga värde, så gifves dertill endast en utväg, nemligen att på auktion upplåta dem under arrende på 20 års tid åt den högstbjudande.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Som åtskillige af Kammarens ledamöter torde påminna sig, är jag icke alls absolut i min åsigt om nyttan af boställenas indragning, och vid förra riksdagen yttrade jag mina betänkligheter mot vidtagandet af en sådan åtgärd. Den motsatta åsigten segrade dock, och från detta faktum torde man böra utgå vid afgörandet af

denna fråga. De olägenheter, som den förste talaren framställt som en följd af de civila bostälленаs indragning, äro desamma som skulle uppstå af samma åtgärds vidtagande med de militära. Då Landtförsvarskomitén infordrade utlåtande om, huruvida underbefälet kunde vara försäkradt att erhålla bostäder, om bostälлена indroges, fick man till svar, att detta på många ställen skulle möta stora svårigheter. Samme talare har yttrat, att bostälлена vore väl skötta. Jag tror, att de utarrenderade bostälлена äro bättre skötta än de icke utarrenderade och att de militära bostälлена icke stå sämre än de civila och efter det beslut, som vid sista riksdagen i afseende på de förra fattades, kan jag icke finna det lämpligt att ingå i resonnement om den nu föreslagna skrifvelsen. Jag skulle åtminstone icke vilja befordra ett beslut, som stöde i motsats till ett vid förra riksdagen fattadt, om jag ock då tillhörde minoriteten. Med anledning af den förste värde talarens yttrande, att man icke visste, om någon indragning af de militära bostälлена någonsin skulle komma att ske, så får jag fästa hans uppmärksamhet på, att denna åtgärd såväl som den nu i afseende på de civila föreslagna är beroende af Kongl. Maj:ts pröfning.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Caspersson: Efter det beslut, som vid förra riksdagen i afseende på de militära bostälлена fattades, är det svårt att motsätta sig det förslag, som här af Utskottet är framställt, ty de skäl, som i afseende på de militära bostälлена tala för en indragning, gälla kanske i ännu högre grad för de civila. Men om alla bostälлена skulle indragas, blefve det omöjligt, att alla de tjenstemän, som nu äro bosatte på landet, fortfarande skulle få bostäder der, utan de måste flytta in till städerna, hvarigenom lefnadskostnaden skulle ökas och de inkomster, som på landet varit tillräckliga, i en stad blifva otillräckliga. Följden kunde då blifva en förlust för Staten, emedan med skäl skulle kunna ifrågasättas högre löner. Deremot finnas många bostälлена, som skulle kunna indragas och som nu icke skötas af sina innehafvare.

Jag skulle därför vilja föreslå, — — — — —

Grefve Mörner, Carl Göran: Utskottet har i sitt förslag till stöd för sin deri gjorda framställning åberopat, att enahanda skäl, som ligga till grund för Riksdagens beslut, rörande indragning till Statsverket af alla åt indelta arméens befäl och tjenstemän anslagna bostälлена jemväl tala för en dylik indragning af samtliga civila bostälлена. Detta skäl är ganska svagt, enär man vid efterseende uti det Utlåtande, som Särskilda Utskottet vid sistlidne riksdag afgaf, rörande försvarsväsendets ordnande, finner att något annat skäl för den då ifrågasatta indragningen af bostälлена ej blifvit anfördt, än att en sådan indragning vore en gifven följd af indelningsverkets aflyftande från jorden i hvad som rörde rustningen och roteringen. Hvad detta kan hafva för sammanhang med eller inflytande på civile embetsmäns bostälлена, är svårt att fatta. Det förefaller mig således att Utskottet gått temligen summariskt tillväga vid motiverandet af sin framställning; men jag tror dock att Utskottet i sjelfva

i sjelfva saken kommit till ett godt och riktigt resultat. Då det för närvarande är lemnadt åt landstats-tjenstemännens eget godtfinnande att afsäga sig sina boställen eller behålla dem, så kan man nästan taga för gifvet, att alla mindre goda, eller mindre inkomstgifvande boställen öfverlemnas åt Staten, men att alla, som lemna tjenstemannen någon fördel, bibehållas. Det obestämda skick, hvori frågan nu är, synes mig föga öfverensstämmande med hvad som i ett väl ordnadt samhälle bör ega rum. Staten skall nu vara beredd på att, efter tjenstemannens godtfinnande, låta honom behålla sitt boställe eller tillhandahålla honom kontant ersättning för boställets uppskattade afkomst, jemte hyresersättning. Den ene finner för godt att icke afsäga sig bostället, men att dock icke bo der utan för enskild räkning utarrendera detsamma, en annan åter att göra försök med att sjelf bruka det, men att, då detta icke slår väl ut, öfverlåta bostället åt Kronan. På sådant sätt uppstå ofta trassel vid tjenstemannens afgang från tjensten, ehvad man får att göra med hans arrendator eller med hans sterbhus. Den ene vill hafva bostället bebygdt, så att han kan bo der och uppför kanske en dyrbar och för honom ruinerande byggnad, under det en annan, som kommer efter honom, icke vill bo på bostället, utan låter åbyggnaden förfalla. Följden blir då vid nu ifrågavarande boställen densamma, som ej sällan inträffat, vid militärboställen, eller att, sedan Staten med dryg kostnad å bostället uppfört karaktershus, får detta småningom förfalla, till dess det slutligen blir utdömdt och försäljes på auktion för en spottstyfver. Det är skäl att söka få slut på denna misshällning, och jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr Faxé: Jag får blott med anledning af yttrandet om det vid förra riksdagen i afseende på de militära boställena fattade beslutet säga, att, om detta beslut godkännes af dem, som vilja bifalla nu förevarande förslag, så är det rätt, att det förra af dem återopas; men om man icke godkänner det, så ser jag intet hinder att i fråga om andra boställen fatta ett från det förra afvikande beslut.

En talare har yttrat något om rättigheten för boställsinnehafvare att sjelfve arrendera sina boställen och sedan få optionsrätt till det för sina efterkommande. Jag ber härvid att få anmärka, att boställsinnehafvare icke hafva någon optionsrätt till arrendet och således icke på detta sätt kunna skörda någon vinst.

En orsak, hvarför många icke begagna sig af rättigheten att afstå sina boställen, är den, att det blifvit bestämdt, att ersättningen blott skall utgå med 3 procent af uppskattningsvärdet, då deremot boställena i sjelfva verket äro uppskattade efter en afkastning af 5 å 6 procent, och det således blefve en ren förlust att afstå dem emot en ringare ersättning. Han gör det således icke, om han icke i tillägget om hyresersättning ser en godtgörelse för hvad han i förra fallet förlorar. Ehuru jag har föga hopp, att min framställning skall vinna bifall, får jag dock hemställa, om icke Kammaren, i likhet med hvad en föregående talare föreslagit, ville inlägga något vilkorligt i den underdåniga skrifvelsen, så att detta kunde heta *om och hvilka*, i stället för *samtliga* åt civile embets- och tjenstemän anslagna boställen etc.

Grefve af Ugglas: Jag hade begärt ordet därför, att en talare har förehållit Utskottet, att det anført väl svaga motiver. Jag för min del får säga, att enligt min åsigt Utskottet fullkomligt motiverat sin framställning med de skäl, som för densamma blifvit framdragna. Det kan visserligen vara sannt, att motiveringen står på svag grund därför, att det Särskilda Utskottet föreslagit att indelningsverket skulle upphöra; men jag ber att få säga, att det icke är så klart, att, med indelningsverkets bibehållande, boställena kunna indragas. Här är icke fråga om annat än att, liksom i afseende på de militära boställena, till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse med begäran, att Kongl. Maj:t ville taga saken i öfvervägande. Det är samma ordalag i båda skrivelserna, och då man i fråga om en viss klass af boställen öfverlemnar saken till Kongl. Maj:ts pröfning, så kan jag icke finna annat, än att det varit en skyldighet för Utskottet att i afseende å de civila boställena föreslå detsamma, som det gjort för de militära. Jag kan icke dela den första talarens mening, att derföre, att man vid föregående riksdagen varit af olika åsigt, man älfven skulle vara det nu. Man kan visserligen dertill hafva grundlagsenlig rätt, men det skulle icke vittna om parlamentarisk takt att nu söka upprifva ett beslut, som fattades vid förra riksdagen. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Raab. Adam: Det var då min granne yrkade afslag på Betänkandet, som jag begärde ordet. Sedan dess hafva åtskilliga talare och bland dem sådana, som vid förra riksdagen varit emot en likartad skrifvelse i afseende på de militära boställena, yttrat sig för bifall till förslaget. Jag har så mycket större skäl att instämma med dem, som jag redan under den gamla ständsförfattningen, städse varit af den åsigt, att boställena borde indragas, då jag anser i motsats mot den värde talaren, att en jemkning lönerna emellan för att få dem lika icke kan ske på annat sätt, ty boställena må nu uppskattas hur som helst, så kan dock inom få år förändringar inträffa, som göra, att denna uppskattning blir långt ifrån riktig. Dessutom har jag icke samma åsigt, som Herr Faxé, att det kan vara nyttigt för innehafvarne af sådana boställen att samla erfarenhet för att kunna bedöma andras landtbruk, ty i allmänhet skötas de så, att de förr kunna framställas som mönster huru landtbruk icke bör skötas, än tvärtom. Det viktigaste skäl, som blifvit anfördt, är det att det kunde vara värdigt, om icke Kongl. Maj:t hade dessa löner disponibla. Jag ber att få fästa uppmärksamhet vid, att, om icke andra inkomster skulle lemnas än de ordinarie, så skulle Regeringen i allt fall hafva mycket svårt att reda sig med dem.

Herr Caspersson har gjort den invändning, att det finnes trakter, der det är af vigt för tjenstemännen att hafva sina boställen kvar, emedan de der annars icke skulle kunna finna någon bostad, utan blifva nödsakade att flytta in till städerna, hvarigenom lefnadskostnaden skulle blifva högre och följaktligen behofvet af ökade löner inträda. Det finnes verkligen trakter t. ex. den ö, der nyssnämnde värde talare är bosatt, der tjenstemännen icke kunna flytta till staden, emedan de då icke kunde uträtta sina tjensteäligganden; men i det förslag till skrifvelse, som här är framställt, står tydligen »att Kongl. Maj:t efter vederbörandes hörande, behagade föreslå Riksdagen de vilkor och bestämmelser.

som i sammanhang med indragning lämpligen böra iakttagas" och bland sådana vilkor och bestämmelser kunna naturligtvis också inflyta att bostäder skola lemnas åt sådane tjänstemän, som måste bo på landet. Så yrkades också i det förslag för arméens reorganisation som vid förra riksdagen afgafs. Att ändra denna skrifvelse har dessutom den betänklighet, att här är begagnad samma ordställning, som vid förra riksdagen i fråga om indragning af de militära boställena, och jag får därför anhålla om bifall till densamma oförändrad.

Grefve Hamilton, Henning: Jag skall icke förlänga diskussionen med ett yttrande i sjelfva frågan; men då en talare yttrat, att indelningsverkets bibehållande låter förena sig med indragandet till Statsverket af vår armées boställen, så tillåter mig icke mitt historiska samvete att låta detta yttrande oanmärkt stå kvar, då det grundar sig på en fullständig missuppfattning af indelningsverkets grunder. Man kan, utan att rubba indelningsverket, utarrendera boställena och lemna indelningshafvarne kontanta löner; men en indragning af boställena till Statsverket innebär utan tvifvel ett upphörande af indelningsverket.

Herr Lagerstråle: En af de talare, som förut yttrat sig, utgick från den uppfattning, att de civila boställenas indragning berodde på innehafvarens tillkännagifvande, att en sådan indragning af honom önskades. I detta fall ber jag att få upplysa att så icke är förhållandet, utan att det är beroende på pröfning af de myndigheter, som stå öfver indelningshafvaren. Det har ock inträffat några gånger, att, då indelningshafvare velat frånträda sina boställen, hafva länsstyrelserna haft en motsatt åsigt, och Kongl. Maj:t har då afslagit de gjorda ansökningarne.

Då jag har ordet vill jag upplysa, att i de yttranden, som i fråga om indragning af de civila boställena från länsstyrelserna inkommit, framhålles i de flesta önskvärdheten, att isynnerhet länsmännen måtte få bibehålla sina boställen. Skälen härför vore dels det, att till följd af den mängd ekonomiska bestyr, som tillhöra dessa tjänstemäns äligganden, det skulle vara fördelaktigt, om de, genom att sjelfve hafva boställen, kunde vinna mera insigt i handläggningen af dylika ärenden; dels det, att för länsmanen är det behöfligt att ständigt kunna disponera häst och åkdon för att i polisärenden hastigt kunna förflytta sig från ett ställe till ett annat inom distriktet, och man ansåg att med den minsta utgift denna fördel kunde länsmanen beredas derigenom, att han har ett boställe der hästen har sitt foder. Det är en sanning, att, om boställena bibehållas, blir på ett ställe löneinkomsterna för länsmanen möjligen något bättre än på ett annat, men denna olägenhet är kanske icke så stor, då man tager i betraktande, att de löner, som äro dessa tjänstemän anslagna, äro så små, endast 700 R:dr. att det ej kan vara till egentlig skada, om de på ett eller annat ställe något kunde ökas; men i samma mån Representationen kan finna sig i att höja dessa löner, förfaller visserligen detta skäl.

Utän att vilja i hufvudsak uttala något omdöme, synes det mig att den redaktion, som är föreslagen af tvänne talare, hvarigenom icke så positivt uttalas, att alla boställen skulle indragas, borde hafva företräde framför den af Utskottet föreslagna.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den talare, som sist hade ordet, fästade sig vid, att boställen skulle företrädesvis för länsmännen vara behöfliga. Det är möjligt att på många ställen så kan vara förhållandet, men man kan äfven tänka sig, att just uti deras tillvaro ligger en olägenhet, och jag tror, att man kan uppgifva exempel på, att understundom en nödig befunden omreglering af länsmännens tjenstgöringsdistrikt rönt icke ringa svårigheter hufvudsakligen med afseende å dessa boställen. Att nu mera, då en stor mängd landthandlande finnas öfverallt å landet, hvilka åt sig byggt till större delen rymliga bostäder, det kan möta några svårigheter för en länsman att förskaffa sig en passande bostad, kan jag icke såsom sannolikt antaga. Den egendom, som jag eger, är belägen i ett distrikt, der länsmannen icke har något boställe, men jag har icke hört, att han funnit någon svårighet vid att skaffa bostad åt sig sjelf och foder åt sin häst. Den af en värd talare framhållna utväg, att man skulle för en eller annan länsman bereda ett särskildt löneanslag utöfver det i allmänhet bestämda, tror jag icke vore lämplig. Nu uppskattas boställena och då afkastningen af desamma ej uppgår till det för tjenstemannen fastställda lönebeloppet, erhålla innehafvarne fyllnad i kontant. Men att säga att af två tjenstemän med enahanda befattning den ene skall aflönas med t. ex. 600 R:dr och den andre med 1,000 R:dr, tror jag icke låter sig göra.

Den föreslagna skrifvelsen innehåller icke något annat än, »att Kongl. Maj:t efter vederbörandes hörande behagade föreslå Riksdagen de villkor och bestämmelser, som i sammanhang med indragningen lämpligen böra iakttagas», och ordalagen i densamma innefattar således icke någon begränsning i afseende på innehållet af det förslag, som från Kongl. Maj:t framdeles till Riksdagen kan komma att framställas. Jag upppepar mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Caspersson: Jag anhåller, att, med frångående af mitt nyss gjorda förslag, få förena mig i det af Herr Faxe framställda.

Grefve Sparre, Eric: Då det icke torde vara utan intresse för Kammarens ledamöter att från olika delar af riket höra den öfvertygelse, man efter vunnen erfarenhet i detta hänseende kommit till, anhåller jag att få yttra några ord.

Det är ifrågasatt, om det af Utskottet framställda förslaget, att *samtliga* åt civila embets- och tjenstemän upplätta boställen må indragas, skall antagas, eller om denna skrifvelse skall innehålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta tillse *om* och *hvilka* boställen må indragas. Det är en stor skillnad emellan dessa alternativ, ty i det första säger Representationen, att icke något civilt boställe skall bibehållas; i det andra öfverlemnar Representationen åt Kongl. Maj:t att tillse, om och hvilka boställen kunna indragas. Det torde i allmänhet vara betänkligt att uttala ett så kategoriskt omdöme som i det af Utskottet gjorda skrifvelseförslaget. Det har redan blifvit upplyst att till följd af den framställning, som förut blifvit gjord, många boställen blifvit indragna och att så fortfarande skall ske, men att nu på en gång förklara, att det icke får finnas civila boställen, fruktar jag skulle vara en obetänksam åtgärd. Det må nu vara, att i Nerike går lätt för länsmannen att skaffa sig bostad,

men i det län, hvars styresman jag har äran vara, skulle detta på flera ställen möta stora svårigheter. I de orter, der det låter sig göra, afträda länsmännen gerna sina boställen, men, som jag förut nämnt, möter i många trakter stor svårighet för dem att få bostad och under fardagsåret måste de ofta inackordera sig hos företrädarens enka. Det är med länsmanen som med presten; och man vågade därför icke heller, då de sednares löner skulle regleras, ifrågasätta en indragning af boställena, utan man ansåg, att, om ock boställena borde utarrenderas, så måste dock alltid bostad åt pastor bibehållas.

Man har som en olägenhet anmärkt, att det skulle kunna hända, att någon länsman finge en lön, som öfverstege den normala, men då denna är 700 R:dr och hyresersättningen 150, så få vi väl medgifva, att, om det skulle blifva något mera, så vore det väl icke så farligt. Jag för min del vet icke hvad det vill säga, att alla tjenstemän skola hafva lika stora löner. Om t. ex. det ena distriktet innehåller 8 à 900 och det andra 17 à 1800 innevånare, är det då billigt, att desse tjenstemän, af hvilka den ene naturligtvis måste hafva betydligt mycket mera att göra än den andre, skola hafva lika stora löner? Jag kan icke finna annat än, att en tjenstemans lön bör rättas efter det arbete, han har, och om denna lön skulle något öfverstiga den normala, så kan jag deri icke finna något orätt. Då nu dessutom Representationens önskan i detta afseende redan är tillkännagifven och då indragningar af boställen redan skett och fortfarande ske i den mån, som det låter sig göra, så vet jag icke hvad det skulle tjena till, att Representationen skulle nu änyo ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, att samtliga boställen skulle indragas. Jag får därför yrka afslag å Utskottets förslag och instämna i den af Herr Faxé föreslagna skrifvelsen.

Herr Montgomery-Cederhjelms: Såsom ledamot af Stats-Utskottet måste jag vara tacksam för det instämmande som de fleste talare och äfven sådana, som icke varit af samma mening, gjort i detta Utskottets Utlåtande. Jag vill i afseende på motiveringen, som icke skulle vara tillräcklig, hänvisa till Utlåtandet, der Utskottet återoppar skrifvelsen af den 13 Maj sistlidet är. Utskottet har dermed ingalunda sagt, att man kommit till detta beslut på grund af Utskottets motivering, utan man kan hafva kommit till beslutet på grund af hvad som under diskussionen blifvit anfördt, och det är således icke nödigt, att man endast fäster sig vid det Särskilda Utskottets motiver. Båda Kamrarna hafva öfverenskommit om beslutet, och det är ej godt att se, hvilka motiver som ästadkommit detta.

Hvad Herr Faxés förslag beträffar, så anser jag att i en underdänig skrifvelse bör Representationen uttrycka sina åsikter och öfverlemnna till Kongl. Maj:t de undantagsåtgärder, som kunna blifva erforderliga och således icke affatta skrifvelsen så obestämdt, att den icke tydligen uttrycker hvad Representationen dermed afsett. Då beslutet, som gäller de militära boställena är bestämdt och tydligt, trodde jag, att beslutet i afseende på de civila skulle vara lika klart och tydligt och att vi kunna hafva fullt förtroende till Kongl. Maj:t att göra de undantag, som kunna anses lämpliga.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Lika angeläget jag för min del tror det vara, att de boställen, som icke af boställshafvare bebos, blifva indragna till förekommande af de stora olägenheter och förluster, som af boställens utarrendering vanligtvis blifva en följd, lika viktigt anser jag det ä andra sidan vara att icke indraga sådana boställen å orter, der det för vederbörande embetsmän kan vara svårt att erhålla lämplig bostad. Ibland de tjänstemän, som jag anser just af denna anledning synnerligen väl behöfva behålla sina boställen, räknar jag företrädesvis häradshöfdingarne och länsmännen. Under den tid, jag var i tjänst, och under de resor, jag i och för tjänsten då företog, hade jag ofta tillfälle att erfara, hvilka särdeles stora svårigheter det möter på många orter att anskaffa lämpliga bostäder åt desse tjänstemän. I sjelfva Skåne träffade jag för några år sedan en häradshöfding, nemligen den i Westra Göinge härad, hvilken beklagade sig mycket öfver svårigheten att kunna få bostad inom häradet och derföre jemväl ifrågasatte, huruvida det icke kunde tillåtas honom att bo i Lund, med skyldighet att vissa dagar i veckan uppehålla sig på någon beständ ort i häradet för att vara för allmänheten tillgänglig. Han uppgaf då, att han efter ifrigt efterfrågande icke kunnat finna mer än en plats, der han kunde få bo, och att den hyra, man der begärt, varit oskäligt hög, äfvensom att i allt fall det icke varit säkert, att han kunnat få bo qvar der mer än ett eller några år. Vi beslöto med anledning häraf att undersöka, om han icke skulle kunna bo i det gamla tingshuset, derest detsamma blefve inredt på något annat sätt, och, såvidt jag minnes, var detta den utväg, som häradshöfdingen slutligen tog, och hvilken han kunde taga, emedan han var ungarl. Inom det härad, der jag för närvarande är bosatt, har man ansett det vara af den vikt att häradshöfdingen vore bosatt derinom och icke i staden Carlskrona, att häradsoberna på egen bekostnad inköpt till bostad åt häradshöfdingen ett litet hemman i Lyckeby. Jag har hört uppgifvas, att flere häradshöfdingar, som icke haft boställe, hafva köpt jord och bebyggt densamma samt derigenom råkat på ekonomiskt obestånd genom de stora kostnaderna för uppförandet af bostad. Jag vill dock icke längre upptaga Kammarrens tid; men hvar och en, som något känner förhållandena i vårt land, kan icke med fog yrka på en absolut indragning af alla boställen. Jag tror, att sanningen ligger midt emellan, eller att man bör indraga sådana boställen, som ej bebos, men behålla dem, som äro nödvändiga för att bereda bostäder åt tjänstemännen. Jag var visserligen en bland dem, som vid förra riksdagen påyrkade aflåtandet af en underdänig skrivelse rörande militieboställena i samma anda som den nu förevarande; men — jag förs ej bestämdt påstå, att jag uttalade det, ehuru jag tycker mig minnas, att jag det gjorde — detta skedde under det tysta förbehåll, att äfven militieboställena icke skulle absolut indragas utan bibehållas i vissa fall, der sådant kunde anses vara nödigt. För öfrigt tror jag, att, om man då möjligen sade mer än man önskade, man icke bör tillvägagå på samma sätt nu. Då hade man brådtom och en vidlyftig fråga att diskutera och afgöra; i dag hafva vi mera tid att betänka, hvad vi böra göra. På grund af hvad jag sälunda anfört och då jag anser Herr Faxes förslag utgöra den rätta medelvägen i denna fråga får jag för min del yrka bifall till samma förslag.

Grefve af Ugglas: Den siste värde talaren har beredt mig och, såsom jag tror, flere af Kammarrens ledamöter en öfver askning, då han, som vid förra riksdagen var en varm anhängare af det förslag till underdånig skrifvelse rörande militieboställena, hvilket af vederbörande Utskott då blifvit formuleradt, samt af Riksdagen antogs, nu uppträder emot ett skrifvelsförslag af enahanda syfte som det vid förra riksdagen godkända. Jag vill dock icke längre uppehålla mig härvid, utan vill yttra några ord angående Grefve Sparres anförande, hvilket egentligen förmädde mig begära ordet. Han betonade särdeles starkt den stora skilnad emellan Utskottets och Herr Faxes skrifvelsförslag; men ehuru han tillika medgaf, att Staten i många fall tillskyndas stor förlust deraf att boställen blifvit åt en del tjenstemän anslagna, yrkade han dock bifall till den här framställda, från Utskottets afvikande meningen på den grund, att, om Staten icke behöfver för sine embetsmän boställena, det äfven utan allätandet af en skrifvelse, sådan som den af Utskottet förordade, går ledigt för sig att indraga boställena; men att åter en absolut indragning icke borde komma i fråga, emedan man deraf kunde hafva olägenhet. Jag tror, att detta yttrande kunde hafva varit riktigt, om han i den sednare perioden uteslutit ordet »icke» och i stället för ordet »emedan» insatt ordet »der». Emellertid är det icke värdt att tvista om ord, utan vill jag öfvergå till sjelfva saken. Att militieboställena äro för militärerne fullt ut lika behöfliga som de civila boställena för de civila embetsmännen tror jag icke att man skall kunna förneka. Sqvadrons- och kompanichefer måste lika väl som åtskilliga civila embetsmän bo inom ett visst territorium och det kan väl icke vara svårare eller lättare för den ene tjenstemannen än för den andre att anskaffa sig lämplig bostad. Då man icke desto mindre vid förra riksdagen ganska kategoriskt yrkade, att alla militieboställen borde indragas, synes mig konsekvensen oelftergiffigen fordra, att man nu jemväl bifaller Utskottets förslag, ty det är väl uppenbart att, då Riksdagen redan uttryckt sin mening angående en klass af boställen, Riksdagen likaledes må uttala sin åsigt angående en annan klass af boställen. Och om Riksdagen i fråga om militieboställena bestämt och otvetydigt uttalat den sats, att de borde indragas, men nu i afseende på de civila boställena uttryckte sig så sväfvande som af Herr Faxe blifvit föreslaget, skulle naturligtvis följden blifva, att Kongl. Maj:t måste anse Representationen hysa den åsigt, att behofvet att indraga de *civila* boställena icke är alldeles gifvet. Men då jag för min del icke kan finna, att der kan vara någon skilnad mellan det ena eller det andra slaget af boställen, och jag icke heller tror, att Representationen verkligen hysar en sådan åsigt, har jag ansett Stats-Utskottets skrifvelsförslag böra godkännas, hvilket jag ock fortfarande påyrkar.

Grefve Mörner, Carl Göran: En föregående talare yttrade, att ett skäl, hvarför man icke borde draga in boställena, vore det, att, då det finnes olikhet i tjenstemännens arbete, det ock borde finnas olikhet i deras aflöning. Detta kunde väl låta säga sig, såvida den slump, som afgjort huruvida den ene tjenstemannen blifvit hugnad med boställe eller icke, så fogat, att den tjensteman som fått mera arbete, jemväl fått större lön. Nu kan lätt motsatsen ega rum, så att t. ex. den läns-

man, som har ett mer besvärligt distrikt, måste åtnöja sig endast med den för alla lika kontanta lönen, medan åter den, som har ett mindre besvärligt distrikt, tillika får förmånen att genom innehafvande af ett fördelaktigt boställe, åtnjuta bättre lön. Jag tror således, att detta skäl vid närmare granskning ej eger giltighet. Jag ber att få tillägga ett ytterligare skäl, hvarför boställena synas mig böra indragas. Om en boställshafvare sjelf idkar jordbruk på sitt boställe, är det troligt att, i samma mån detta jordbruk är mera omfattande och fordrar större omsorg, desto mera intresse skall det för honom få, och kan häraf måhända följa, att han åt detsamma egnar mera tid och omtanke, än som med behöriga skötandet af hans tjänst låter sig väl förena. Om således det ock vore så lyckligt att i större distrikt, der länsmanen har mera att göra, han egde ett mera vinstgifvande boställe, skulle dock just till följd deraf, att han åt dess skötande måste egna mera tid, Kronans tjänst, som i ett större distrikt tager densamma mera i anspråk, kunna komma att lida. Af en annan talare har den stora svårighet omtalats, som skulle uppstått för flera häradshöfdingar att, der de saknade boställen, anskaffa sig lämpliga bostäder, och att ett sådant anskaffande ofta varit förenadt med så stora kostnader, att det föranledt deras ekonomiska obestånd. Jag skulle ansett önskligt, att den värde talaren, som ansett häradshöfdingarne vara de, som företrädesvis behöfde boställen, hade velat tillhandagå Kammarern med upplysningar om huru många af de häradshöfdingar, som hafva sådana boställen, verkligen bebo dem. Jag tror, att större delen icke bor på sina boställen, dels emedan de icke äro så bebygda att de kunna lemna innehafvaren en lämplig bostad åt häradshöfdingen, dels derföre att de köpt egna lägenheter, åt hvilka de sedermera önska att egna sin omsorg. Jag vill icke citera några exempel, men skulle kunna uppgifva icke blott en utan flera häradshöfdingar, hvilkas ekonomiska obestånd föranledts just deraf, att de haft boställen, dels emedan de med en ej ringa kostnad bebyggt desamma, dels ock emedan de derpå nedlagt andra kostnader, till hvilkas bestridande de icke haft det nödiga förlaget. Jag tror således att utaf sådana förhållanden som de, hvilka af motsidans talare blifvit anförda, icke kunna hemtas giltiga skäl hvarken för ena eller andra åsigten; och ett faktum är, att just i sådana trakter, der man skulle kunna tro att den största svårighet borde möta, att få lämpliga bostäder, der hafva tjänstemännen i allmänhet icke boställen. Åtminstone är detta förhållandet i Norrland och Dalarne, der, om jag icke misstager mig, flera häradshöfdingar och åtminstone en stor del af länsmännen äro i saknad af boställen. Jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande i denna fråga.

Herr von Geijer: Jag har begärt ordet för att bemöta några anmärkningar, som blifvit gjorda mot Utskottets hemställan. En talare yttrade, att det vore en fördel att länsmännen hade boställen, emedan derigenom kunde åstadkommas en större löneinkomst åt dem, som hade mest att göra. Den talare, som sist hade ordet, fäste dock uppmärksamhet på, att för hvad angår de ifrågavarande tjänstemännen det ofta inträffar, att de, som hafva det mesta arbetet, erhålla den minsta lönen. Detta tror jag ock ofta vara händelsen när boställe ingår i lönen; åtminstone har jag under deltagandet uti regleringen af presterskapets lö-

ner kommit till erfarenhet derom, att ofta de prester, som hafva de minst vidlyftiga pastoraten, hafva de största prestgårdarne. I det uppgifna förhållandet tror jag således att det icke ligger något skäl för boställesnas bibehållande. En talare yttrade, att det skulle vara synnerligen nödigt för häradshöfdingarne att hafva boställen, hvarjemte han omförmålde, huruledes häradshöfdingen i Vestra Göinge härads domsaga bittert beklagat sig deröfver att han icke haft boställe. Jag tillåter mig med anledning deraf upplysa, att Vestra och Östra Göinge härader förut utgjorde en domsaga och att åt häradshöfdingen då var anslaget ett i sistnämnda härad beläget boställe, hvilket af honom under en lång tidsföljd aldrig beboddes. För öfrigt lär det väl icke vara svårare för en häradshöfding, som saknar boställe att anskaffa sig lämplig bostad, än för åtskilliga andra tjänstemän, som, ehuru de icke hafva boställen, måste bo inom ett visst territorium. Ryttmästare vid Skånska kavallerierna blifva ofta ålagda att bo inom skvadronens stånd, fastän deras boställen äro på grund af särskildt Kongl. Bref utarrenderade på 20 års tid.

Jag vill icke längre upphålla Kammaren, utan får på de utaf Grefve af Ugglas och Herr Montgomery-Cederhjelm anförde skäl samt emedan jag anser det vara bäst att såsom regel stadgas, det civile embets- och tjänstemän icke vidare skola hafva boställen, och att, der undantag från regeln bör ega rum, sådant må ankomma på särskild framställning af Kongl. Maj:t, tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Nordström: Efter min uppfattning har diskussionen för närvarande inträdt på den ståndpunkt att det är fråga om hvilket af två talesätt man skall godkänna, antingen det af Utskottet eller det af Herr Faxe föreslagna. En talare, sjelf militär, som åtskilliga gånger haft ordet, har med skärpa framhållit nödvändigheten deraf att Riksdagens ifrågavarande underdåniga skrifvelse borde stå i full öfverensstämmelse med den af föregående riksdagen aflättna skrifvelsen rörande militieboställena; och hvarje gång han har haft ordet, har han lagt särskild vikt vid denna omständighet, så att man nästan skulle tro, att detta är det egentliga skälet, som föranledt hans åsigt i frågan. Nu se vi emellertid af motiverna för den vid förra riksdagen aflättna underdåniga skrifvelsen, hvad vi för öfrigt alla veta, att densamma stod i sammanhang med åtskilliga andra förslag till försvarsverkets omorganisation; och då intet af dessa förslag, så vidt man känner, blifvit af Kongl. Maj:t godkändt eller vunnit realisation, så synes mig ej heller konsekvensen ovilkorligt bjuda att man oförändradt vidhåller den i berörda skrifvelse uttalade åsigt om militära boställes indragning. För närvarande är det emellertid icke ens fråga om militieboställen, utan blott om civila boställen. Det af Utskottet framställda förslag till skrifvelse synes mig vara alltför mycket kategoriskt, ehuru denna fråga, ehvad man fäster sig vid 89 § eller andra paragrafer i Regeringsformen, som röra statsinkomsterna, dock enligt grundlagen blott är en önskningsfråga. Redan ur denna synpunkt synes mig att de, som yrkat bifall till det utaf Herr Faxe framställda förslag till underdånig skrifvelse, hafva fullkomligt rätt, och i allt fall blir ju frågan anmäld hos Kongl. Maj:t, och kommer under ompröfning, äfven om de af Herr Faxe föreslagna ordalag begagnas. Men dessa synes mig hafva företräde framför de af Ut-

skottet begagnade. emedan de äro till formen mera värdiga och förenliga med den ton, som höfves ett Riksdagens önskningsärende. Jag har med uppmärksamhet följt diskussionen i frågan, och vill, hvad sjelfva saken angår, jemväl förena mig med dem, som yrkat bifall till Herr Faxes förslag.

Herr von Koch: Jag anhåller blott att få yttra några ord med anledning af Grefve af Ugglas' sista anförande. Jag hade icke tänkt deltaga i denna diskussion och har icke nu under densamma hunnit efterse, om hvad jag yttrade, då frågan om militieboställenas indragning vid sista riksdagen förevar, möjligen kan stå i strid med hvad jag i dag yttrat; men det vet jag, att jag då hyste samma mening som nu, eller att man borde indraga de boställen, som icke behöfdes för anskaffande af lämpliga bostäder åt vederbörande tjenstemän, men deremot bibehålla sådana i de orter, der det kunde vara svårt att anskaffa bostäder. Hvad för öfrigt konsekvensen angår, så, ehuru önskvärd den än må vara, har jag dock aldrig ansett den böra gå derhän, att, om jag vid ett sednare tillfälle funnit mig vid ett föregående tillfälle hafva förbisett en på en fråga verkande vigtig omständighet, jag dock ansett mig böra vidhålla min en gång uttryckta åsigt. blott för det jag uttalat densamma. Jag vidhåller mitt förut i saken framställda yrkande.

Grefve Sparre, Eric: För min del är jag fullt säker derpå, att jag icke i den militära frågan tillstyrkt en underdånig skrifvelse med så kategoriskt innehåll som den nu förevarande och att jag således utan fara för att beskyllas för inkonsequens kan instämma med dem, som yrkat bifall till Herr Faxes förslag. En talare har sagt, att det vore af vigt att Riksdagen uttalade sin åsigt, att såsom regel bör stadgas att boställena böra indragas. Men kan Riksdagen, efter de få upplysningar i frågan, den må hafva erhållit, med verklig sakkänedom uttala det omdömet att samtliga civila boställena bör indragas? Och kan den icke detta, är det icke då försigtigare att begagna de i Herr Faxes skrifvelseförslag förekommande orden »om och hvilka». Det låter verkligen, som om den omständigheten, att man i skrifvelseförslaget angående de militära boställena begagnat ett mindre lämpligt uttryck, af några talare ansåges för ett skäl att följa detta prejudikat och uti nu ifrågavarande skrifvelse begagna samma ordalag. Men jag tror icke, att man bör vara konsekvent på det viset. Man har sagt, att Kronans tjänst skulle lida deraf att tjenstemän hafva boställen; men den, som känner, huru obetydliga de boställen äro, som till exempel länsmännen hafva, kan svårligen med allvar påstå, att den dem åliggande tjänst skulle lida deraf att de få behålla sina boställen. Vidare har man sagt, att det ofta är slumpen, som afgör, huruvida den länsman, som har mera att göra, verkligen ock får större löneinkomst, och att man således på den slumpen icke behöfde fästa något afseende. Men, mine Herrar, det är icke slumpen, som bestämmer länsmanslönernas storlek, ty, om Konungens Befallningshafvande, med anledning deraf att vissa länsmän hafva mera att göra än andra, hos Kongl. Maj:t gör framställning om jemkning i de länsmännen åliggande göromål och jemväl i de dem tillkommande löneförmånerna, vägrar Kongl. Maj:t nästan aldrig

sitt bifall till en sådan framställning. Jag har sagt, att det syntes mig icke vara skäl att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse af så kategoriskt innehåll som den nu förevarande, då, särskildt hvad länsmännen anginge, med deras ytterligt små löner och med den ringa utsigt, som för närvarande förefinnes, att kunna för dem åstadkomma någon lönetillökning, det vore fördelaktigt att bibehålla de åt dem anslagna boställena för att i nödfall genom beredande af något bättre lönevillkor kunna anskaffa lämpliga sujetter i distrikt, som fordra mera arbete. Denna åsigt vidhåller jag och det så mycket heldre, som erfarenheten ofta visat, att Representationen efteråt ångrat, att den uttalat så kategoriska satsen som den i ifrågavarande skrifvelsförslag uttryckta. Det är derföre och då jag anser det vara bäst att öfverlemnna åt Kongl. Maj:t att pröfva förhållandena i denna sak och derefter med förslag deri till Riksdagen inkomma, som jag yrkar bifall till hvad Herr Faxé föreslagit.

Friherre Raab, Adam: Sedan jag begärde ordet hafva så många talare yttrat sig för bifall till Utskottets förslag och derför anført så goda skäl, att jag icke har mycket att tillägga; dock anhåller jag att få yttra några ord. Man bör fästa uppmärksamheten på hvilken ofantlig skilnad det är emellan ett skrifvelsförslag af det innehåll Herr Faxé förordat, och der man tveksamt gör en framställning om undersökning, huruvida möjligen indragning af civila boställen kan ega rum, och hvilka boställen kunna indragas, samt Stats-Utskottets skrifvelsförslag, der den princip klart uttalas, att alla civila boställen böra indragas och tjänstemännen i stället erhålla kontant lön. Jag kan icke annat än anse det såsom en stor inkonsequens att, då man en gång i fråga om militäre tjänstemän uttalat denna princip, man nu med afseende på de civile embetsmännen skulle stanna vid hvad Herr Faxé föreslagit. Det är verkligen besynnerligt med den der konsekvensen, som bibehålles, så länge den öfverensstämmer med ens åsikter för dagen, men lemnas, då detta icke är förhållandet. Detta påminner om Herr Boijes i lifstiden yttrande, som tackade Gud för hvar dag han blef klokare och ofta ändrade åsikter. Jag ber nu att få yttra några ord derom huru det verkligen förhåller sig med de åt tjänstemännen anslagna boställena. Det har redan af andra talare blifvit erinradt, att dessa boställen, särskildt de, som innehafvas af häradshöfdingarne, af dem sällan bebos. Jag kan derpå anlöra ett ytterligare exempel, nemligen att häradshöfdingen i Norra Tjustrs härad har sitt boställe på en ö i skärgården vid namn Malmen, der han icke bor och icke ens om sommaren skulle kunna bo, utan att tillskynda häradshöfdingarna stora olägenheter. Jag har haft egendomar i åtskilliga trakter af landet och i de flesta hafva länsmännen haft sina boställen utarrenderade. De, som yrkat på boställenas bibehållande, hafva synnerligen framhållit behovet af boställena såsom bostäder åt tjänstemän på vissa trakter af landet. Jag vill icke bestrida att ju på somliga ställen boställenas bibehållande kan för sådant ändamål vara nödigt; men jag får dock fästa uppmärksamheten på skilnaden emellan boställen och bostäder; och om Kongl. Maj:t skulle anse nödigt att, derest de civila boställena komma att indragas, åt vissa tjänstemän anskaffades lämpliga bostäder, lägger

den af Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelsen icke något hinder i vägen därför, då i densamma begäres, att Kongl. Maj:t efter vederbörandes hörande behagade föreslå Riksdagen de vilkor och bestämmelser, som i sammanhang med bostälленas indragning lämpligen borde iakttagas. Till slut ett ord med afseende på Grefve Eric Sparres yttrande att länsmännen skulle hafva så små inkomster. Det är visserligen sannt, att de åt dem anslagna löner icke äro stora, men de hafva dock tillfälle till att få extra inkomster, hvilket ock gjort, att många af dem haft ganska goda vilkor, ja till och med samlat betydlig förmögenhet.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan oförändrad och dels af Herr Faxe, att samma hemställan måtte bifallas med den förändring, att orden: *att samtliga* utbyttes emot orden: *om och hvilka*; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan utan någon ändring, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på bifall till samma hemställan med den af Herr Faxe föreslagna ändring, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande, N:o 72, i anledning af väckt motion angående indragning till Statsverket af bostälлен, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammarerna detta Utlåtande med den förändring, att orden *att samtliga* utbytas mot orden *om och hvilka*.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 58.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 73, i anledning af väckta motioner angående grundskatternas aflösande m. m.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 29, i anledning af väckt motion om vissa helgdagars förflyttande till söndagar.

Herr Berg: Jag kan ej neka, att det är med verklig ledsnad, jag

erfarit, det Utskottet afstyrkt bifall till ifrågavarande, af Herr Hedlund väckta motion, så mycket mer som det förefaller mig, som om de derför anförda motiv äro ganska underhaltiga. I fjol hade samme motionär väckt en motion af mera omfattande betydelse. Denna motion har på grund af det motstånd, som den inom Riksdagen mötte, motionären nu frångått och inskränkt sig till att blott begära att tre helgdagar måtte flyttas från midten af veckan till söndagen. Jag erinrar mig icke med säkerhet, huruvida Herr Hedlund i sin motion begagnat ett skäl, som i min tanke är af stor vikt och i synnerhet föranledt mig att i denna sak uppträda; men jag skulle nästan tro, att han icke vidrört detta skäl, emedan det icke finnes i Utskottets Betänkande omförmålt. Ehuru jag redan af de skäl, han anfört och hvilka finnas i Utskottets Betänkande behandlade, finner mig för min del föranliten att till hans motion önska framgång, ber jag dock, att Kammaren ville fästa särskild uppmärksamhet på det enligt mitt förmenande synnerligen viktiga skäl till bifall för motionen, som ligger i den misshushållning, som uppstår derutaf, att så många onödiga helgdagar i vårt land finnas och att så många arbetsdagar fördenskull gå förlorade. Jag vågar tro, att landet på firandet af dessa helgdagar ärligen gör en förlust af 1,000,000 R:dr. Det är i min tanke orätt att så hushålla. Vårt fattiga land behöver mer än väl använda alla sina arbetskrafter och har ej råd att förspilla dem på något i min tanke så onödigt som att midt i veckan fira dessa helgdagar. Här har uppgifvits, att de helgdagar, hvilkas förflyttande till söndag blifvit ifrågasatt, skulle fira så heliga minnen i vår Frälsares historia, att vårt folk gerna för ett sådant firande skulle uppoffra några arbetsdagar. Men motionären har icke heller begärt, att dessa heliga minnen skola lemnas åt glömskan, utan tvärtom framställt en önskan, att dessa minnen måtte helighållas på nästa söndag. Hvad Trettandedagen och Mariæ Bebedelsedag angår, synes mig den heliga historien icke innefatta något slags hinder att förflytta dem några dagar framåt; och beträffande Christi Himmelsfärdsdag, är det visserligen sannt, att den har ansetts böra infalla fyratio dagar efter Påsken, men om genom bifall till motionärens förslag denna dag komme att infalla trettioåtta eller fyratjotvä dagar efter Påsken, skulle väl detta icke kunna störande inverka på Svenska folkets religiösa föreställningssätt, särskildt då man ihågkommer, att Påsken inträffar på olika tider hvarje år. Ut i åtskilliga länder, särdeles det land der med all säkerhet söndagen hålles mera i helgd än i vårt, finnas icke dessa helgdagar. I England (hvilket land jag äsyftade) arbetas till och med på Juldagen. Detta gillar jag icke fullkomligt, emedan jag anser Juldagen böra inom hela den christna världen med andakt firas; men jag har anfört detta exempel blott för att visa, att ehuru jag önskar bifall till motionärens förslag, jag dock icke tror att, på sätt Utskottet antydt, konsekvensen fordrar, det äfven Juldagen, Nyårsdagen, Midsommardagen o. s. v. böra aflysas eller läggas till söndagar. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag yrka afslag på Utskottets heinställan.

Grefve Hamilton, Henning: Då den af Herr Hedlund vid sista riksdagen väckta motion af enahanda syfte som den nu förevarande be-

handlades, yttrade jag mig för afslag å densamma; och jag har ej skäl att förändra min åsigt i detta hänseende äfven hvad angår den förmildrade form, i hvilken berörda motion nu framträdt. I motsats mot den föregående talaren, anser jag Utskottet för sitt afstyrkande af bifall till Herr Hedlunds vid denna riksdag väckta motion hafva anfört goda skäl; men jag ber dock att få i frågan tillägga några få ord. Motionären har nu, i hopp om bättre frångång, minskat antalet af de helgdagar, som han önskar få borttagna; och det är ett ganska vanligt sätt att söka åstadkomma reformer, som man finner vara för allmänheten motbjudande, det nemligen att man tager ett litet steg i sender, under förhoppning att hvad man för hvarje gång begär skall anses vara af så ringa värde, att det utan betänkande bortgifves. Med någon erfarenhet om detta sätt att gå tillväga tror jag, att hvar och en, som icke önskar en reform i den af motionären antydda syftning, gör klokare i att redan från början motsätta sig densamma, emedan man derigenom vinner en säkrare ståndpunkt vid frågans behandling. Det är för närvarande fråga om borttagande af blott tre helgdagar, nemligen Trettondedagen, Mariæ Bebadelsedag och Christi Himmelfärdsdag. Hvad nu först Trettondedagen angår, är den, äfven om man icke fäster sig vid dess stora religiösa betydelse i och för sig, märkvärdig derför att den är en af de äldsta kyrkliga fester inom den christna kyrkan. Redan ur denna synpunkt synes det mig icke vara skäl att indraga denna helgdag; men dertill kommer äfven en annan omständighet. Hela vårt kyrkoår är uppjordt på det sätt, att de särskilda evangeliska framställningarne för hvarje söndag skola utgöra en bild af Jesu lefnad och verksamhet på jorden. Det kan således alldeles icke vara likgiltigt, om man ur denna serie af framställningar borttager en eller annan, således rubbar sammanhanget och fullständigheten, och hindrar predikan öfver den eller de uteslutna texterna. Om, på sätt föreslagit blifvit, Trettondedagen förflyttades till en söndag, skulle denna vara antingen den nästföregående eller den nästföljande söndagen. I hvilketdera fallet som helst, skulle naturligtvis evangeliet för en söndag försvinna, nemligen antingen det för nästa söndagen efter Jul eller första söndagen efter Trettondedagen. Det förra handlar om Jesu döpelse och det sednare om det tillfälle, då vår Frälsare första gången lärde i templet och hans gudomliga kallelse sålunda först uppenbarade sig. Båda äro således för kyrkan af särdeles stor betydelse. Jag kan icke tro, att det är skäl att förflytta Trettondedagen till en söndag och sålunda beröfva sig tillfälle att få höra en utläggning af de texter, som höra till den söndag, dit förflyttningen skulle ske. Hvad Mariæ Bebadelsedag vidkommer, så må det vara, att, med afseende å den mindre vikt, Lutherska kyrkan fäster vid jungfru Mariæ person, denna helgedag skulle kunna borttagas; men den firas också i vår kyrka icke så mycket för det jungfru Maria då fick uppenbarelse att hon skulle föda verdens Frälsare, som fastmer derför, att denna dag utgör en af ändpunkterna i Frälsarens jordiska historia. Beträffande slutligen Christi Himmelfärdsdag firas den icke på någon bestämd dag i året utan på fyrationde dagen efter den då Christi uppståndelse firas, hvilket, som man vet, har sin grund i den heliga historien, att Christus på fyrationde dagen efter uppståndelsen uppför till himmelen. Och det synes mig icke vara skäl att utan högst viktiga anled-

ningar vidtaga en förändring härutinnan. Den siste talaren framhöll såsom ett synnerligen viktigt skäl för den ifrågasatta förflyttningen af berörda helgdagar till söndag den besparing, som derigenom skulle vinnas, hvilket skäl äfven motionären i sin vid förra riksdagen väckt motion starkt betonade. Men jag måste tillstå, att detta skäl för mig icke har någon bevisande kraft. Jag kan icke mäta helgdagarnes betydelse och värde efter något dagsverkspris eller anställa någon slags jemförelse emellan den arbetsförtjenst, som genom helgdagarnes indragning kunde vinnas, och sjelfva helgdagarnes betydelse, och kan därför ej heller för min del vilja försaka det ena för att vinna det andra. Jag tillägger, att jag tror, att den, som redligt arbetar de öfriga dagarne i veckan och i sitt lefnadssätt iakttager ordning och sparsamhet, rätt väl kan bestå sig den lyx, som ligger i firandet af vår kyrkas festdagar. För öfrigt åberopar jag de motiver, Utskottet i sitt Betänkande anført, och yrkar bifall till detsamma.

Herr Beckman: Jag skall icke länge uppehålla Kammarens tid, men anser mig böra med några ord bemöta det klander, den förste talaren rigtat mot Utskottets Betänkande. Detta klander hade kunnat vara befogadt, derest i motionen funnits anfördt såsom skäl för bifall till detsamma, hvad bemälde talare för sin del ansett vara det i frågan hufvudsakligen bestämmande, nemligen den stora ekonomiska besparing, som genom den ifrågasatta reformens vidtagande skulle kunna vinnas. Men just derföre att motionären i sin förevarande motion icke särdeles betonat detta skäl, har ock Utskottet icke heller ansett sig behöfva polemisera med honom ur den synpunkten. Motionären har denna gång sett frågan ur religiös och dogmatisk synpunkt, hvilket varit anledningen att Utskottet jemväl från denna ståndpunkt bemött motionen. Men just derföre att motionären på sådant sätt behandlat sitt ämne, kan jag, ehuru jag medgifver, att motionären varit formellt berättigad att komma fram äfven med en sådan motion, dock icke frågå, att jag anser det hafva varit lämpligast, om motionen icke blifvit väckt, utan motionären lemnat detta dogmatiska spörsmål i första rummet åt kyrkan.

Då frågan vid sista riksdagen förevar, yttrade jag, att jag från vår kyrkas synpunkt ansåg några af ifrågavarande helgdagars bibehållande icke vara för kyrkan af den väsendtliga vigt, att den icke kunde anses vara en christen kyrka, äfven om de borttoges, men just derföre att ämnet bör behandlas icke blott ur religiös utan äfven ur rent dogmatisk synpunkt, har jag ansett det vara kyrkan genom sin Representation som borde i denna och dylika frågor först yttra sig. Och då nu ett kyrkomöte snart står för dörren, är det väl lämpligast att denna fråga der först blir behandlad. Det är ur denna synpunkt, som jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Berg: Ovanan vid förhandlingar, sådana som dessa, var orsaken till misstaget att jag icke, på samma gång jag yrkade afslag å Utskottets Betänkande, tillika framställde anhållan om proposition å bifall till Herr Hedlunds motion. Af denna anledning har jag nu begärt ordet och ber att få komplettera mitt förut gjorda yrkande med en

vördsam begäran att hvad motionären föreslagit måtte af Kammaren antagas.

Eftersom jag fått ordet, vill jag begagna tillfället och hembära en gård af aktning och tacksamhet till Herr Grefve Hamilton för det ytt-
rande han i saken haft. Detta anförande innehöll, efter min tanke, mer
talande skäl för Utskottets Utlåtande än deri finnas begagnade; men jag
får bekänna att de för mig icke varit tillräckliga att frängå min åsigt
om det rigtiga och önskvärda i dessa ifrågavarande helgdagars förflyt-
tande till söndagar. Det borde ej möta särdeles svårigheter för att
med motionärens syfte förena det som Grefve Hamilton i första delen
af sitt anförande förordat, ty jag föreställer mig att man lätt nog skulle
kunna sammanföra och ordna texterna i vår evangeliobok uti sådan anda
att dessa tre helgdagar, hvarom här är fråga, må kunna firas på näst-
följande söndagar utan att textföljden, sådan den nu finnes, i någon an-
märkningsvärd mån rubbas. Herr Grefven yttrade, att den ekonomiska
vinsten af denna förflyttning icke kan mätas, och att den, som vill ar-
beta flitigt de andra dagarne i veckan, nog arbetar undan på dessa da-
gar så mycket att han, utan ekonomisk förlust, kan egna en dag midt i
veckan till gudstjenst. Det är möjligt, men Gud nåde oss! då jag er-
känner att sådant för mängen kan vara möjligt, så tror jag dock, att den
stora pluraliteten af Svenska folket icke så använder dessa andra ar-
betsdagar att de på dem återvinna hvad de förlora med en arbetsdags
horttagande.

Hvad angår firandet af Trettondedag Jul, är det tyvärr ej utan
exempel att icke blott den dagen går för arbetet förlorat utan till och
med ofta nog alla de mellanliggande arbetsdagarne, hvarigenom således
mycken arbetskraft onödigtvis förblir oanvänd. Beträffande firandet af
Mariæ Bebådelsedag är förhållandet visserligen icke detsamma, men en
helgdag midt i veckan föranleder dock nästan alltid förspillandet af fjer-
dedelen eller hälften af den följande arbetsdagen. Men störst blir den
ekonomiska förlusten, som firandet af Christi Himmelsfärdsdag medför,
emedan detta sker vanligen vid en tid då för jordbrukarne de angeläg-
naste och viktigaste göromål, såsom vårsåningen, som häst pågå. Jag
tror således, att, om också den ekonomiska förlusten icke måhända kan
uppskattas till millioner — men åtminstone något derhän, — derigenom att
dessa helgdagar firas midt i veckan, så böra och kunna de, utan uppoff-
ring af religionens bud, helighållas på en följande söndag; så mycket
heldre som, derest jag icke är illa underrättad, det icke är tillåtet att
arbeta på dessa dagar, utan det ligger i presterskapets och åklagarens
magt att angifva och åtala den, som antingen sjelf arbetar eller låter sitt
folk arbeta på dessa dagar.

Jag kan således ej afstå från min önskan att denna motion måtte
vinna gehör, och, om sådant ej lyckas vid denna riksdag, vill jag tro
och hoppas att härigenom ett frö är utsädt, som vid en framtida riks-
dag skall uppspira och bära frukt. Jag anhåller fortfarande om afslag
å Utskottets Betänkande och yrkar bifall till herr Hedlunds motion.

Friherre Raab. Adam: Äfven jag yttrade mig i denna fråga vid
den sista riksdagen och jag ber att få uttala samma åsigt nu som då.
Under

Under några föregående år har jag vistats utomlands, i Skottland, England och södra Europa, och har då kommit i tillfälle att se den omätliga skillnaden i afseende på helgdagarnes firande i de olika länderna. I Skottland t. ex. firas ej andra helgdagar än söndagar men de helighållas ock med det innerligaste och renaste allvar. I södra Europa, der i anseende till det öfverflöd på religiösa högtider, som den katolska kyrkans kult föreskrifver, man kan säga att inga verkliga helgdagar finnas, är förhållandet motsatt, ty i städerna hållas bodarne öppna dessa liksom andra dagar och arbetena fortgå. Man går endast en stund i kyrkan och hör på messan. Detta, jemfördt med förhållandena i vårt eget land, har hos mig stadgat den öfvertygelsen, att vi skulle befinna oss i en bättre sedlig belägenhet, om vi kunde närma oss det förhållande, som är rådande i det förstnämnda landet, eller Skottland, och till en del äfven i England. Jemföra vi detta med hvad som är vanligt hos oss, så finna vi huru annorlunda t. ex. annandagarne firas af vårt folk. Om sommartiden fara människorna flocktals ut på lustresor med ångbåtar och roa sig på hvarjehanda sätt och vintertiden annonseras extra jernvägståg, endast för nöjen.

Jag tror ej, att det religiösa allvaret derpå verkligen vinner något, utan är tvärtom öfvertygad, att mängden af helgdagar snarare skadar i religiöst och sedligt hänseende. För omkring 100 år sedan hade vi ännu flera helgdagar, hvilka nu äro indragna; och jag kommer från min barndom ihåg, huru dessa dagar då ännu firades, n. b. med ledighet från arbete och ofta nog med bränvinsflaskan på samma gång. Vi hafva nu ändtligen kommit från denna vana, så att dessa dagar numera anses för verkliga arbetsdagar, och man har glömt att de förr varit helgdagar. Skulle man nu besluta indragning af dessa helgdagar, komme man 40 eller 50 år härefter säkert att förundra sig öfver att man förr haft så många sådana.

Här är taladt om att de arbetsprodukter, som man antog blifva en följd af helgdagarnes förflyttning, och frukterna i religiöst afseende af deras bibehållande, ej äro kommensurabla storheter. Det är sant! Men å andra sidan kan ej nekas, att sedligheten står i ett visst förhållande till det ekonomiska väståndet. Ju större detta sednare är, dess lyckligare och bättre är det i afseende på den förra. Ett axiom är det, att individens ekonomiska västånd till ej ringa del beror deraf, om många dagar användas ej till arbete, utan till mer eller mindre skadliga och kostsamma förströelser, och obestriddigt är att mängden af helgdagar föranleder bortspillande af mycken arbetsförtjenst.

Jag har hört någon nämna att vid det kyrkomöte, som snart förestår, frågan om dessa helgdagars förflyttning skulle bringas å bane. Det kan ju då vara ganska nyttigt att Riksdagen förut gifvit tillkänna sin opinion i frågan. I allt fall kommer denna reform, som jag anser nyttig, icke blott ur ekonomisk, utan hufvudsakligen ur sedlig synpunkt, att möta en annan svårighet, som ligger i den s. k. folkopinionen. Det är ej obekant, att den religiösa opinionen hos landtbefolkningen, äfvensom hos många arbetare i städerna, ej älskar denna förändring; och i en sak, som så nära berör folkets innersta känslor och föreställningar, böjer jag mig för opinionen och vill, då reformen ej synes vinna några anhängare,

ej framställa någon proposition om bifall till detta förslag af motionären i ämnet. Dock har jag ansett mig både skyldig och berättigad att uttala min öfvertygelse i hopp att reformen förr eller senare skall vinna framgång.

Herr Landgren: Den fråga som här är under behandling kan betraktas och motiveras från tvänne hvarandra fullkomligt motsatta synpunkter. Då den gamla reformerta kyrkan i ett enda slag afskaffade låla andra helgdagar än söndagarne, så skedde detta icke af fiendtlighet mot religion och andakt, utan just i afsigt att återställa gudstjenstens förfalna helgd. Men man kan också med förslaget att afskaffa vissa helgdagar äsyfta att i lagstiftningen gifva ett uttryck åt sin fiendskap till den christna uppenbarelsen. Ehvad nu verkliga afsigten må hafva varit med det föreliggande förslaget, så är det bekant att religionens varmaste vänner inom vårt land betrakta det som ett angrepp mot sjelfva christendomen. Då de religiösa väckelserna inom vårt land nästan utan undantag hafva ett reformert ursprung (från England, Skottland och Nord-Amerika) så skulle man tro att en sålunda i reformert riktning föreslagen reform skulle med synnerlig välvilja omfattas. Men likväl har jag aldrig hört den från detta håll omnämnas utan det bittraste klander. Att i öfrigt hela Svenska allmogen med ovilja betraktar förändringar på det religiösa området behöfver knappast nämnas.

Om man också verkligen är öfvertygad att det religiösa lifvet ingenting skall förlora på den föreslagna förändringen, så synes det dock betänkligt att på ett så ömtåligt område gifva sig i kamp med den stora allmänheten, och minst skulle jag vilja att den nya Riksdagen, hvars förtroende icke är på alla håll särdeles djupt grundadt, skulle samka öfver sig misstankar för en christendomsfiendtlig riktning. Kunna reformens vänner stämma flertalet af rikets befolkning till förmån för sina åsikter, så står ju ett kyrkomöte förhanden. Lyckas det att af den blifvande kyrkoförsamlingen vinna bifall, så läser visst icke Riksdagens uteblifva. För närvarande anser jag frågan böra, på sätt Utskottet föreslagit, förfalla.

Då jag har ordet, så vill jag dock något närmare granska de skäl som man anfört för sin förmodan att veckohelgdagarnes indragning skulle medföra en större aktning för sabbaten. Då man återoppar Skottlands exempel, så förglömmar man att Skottska kyrkan med hull och hår i sin dogmatik öfverflyttat det Mosaiska eller rättare sagdt Judiska sabbatsbudet med hela sin ceremoniela strånghet, utan den förmedling från den christliga frihetens synpunkt, som vår Lutherska kyrka städsse förfäktat. Jag undrar just, huruvida förslaget förfäktare äro böjda för en sådan repristination, eller om de fastmera ej betrakta detsamma såsom ett förespel till sjelfva söndagens ytterligare degradering. Åtminstone synes de här fällda yttrandena om onödiga andaktsöfningar och arbetstidens bortslösande följdrigtigt skola leda derhån att man slutligen knappast skall vilja fridlysa sjelfva gudstjensttimmarne på söndagen.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande Utlatande och dels afslag derå, samt bifall till

den i ämnet väckta motionen; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utlåtandet och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 29, i anledning af väckt motion om vissa helgdagars förflyttande till söndagar, röstar

Ja:

Den det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, afslår Kammaren detta Utlåtande och bifaller den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 28.

Föredrogs änyo och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 11 och 16 dennes bordlagda Memorial N:o 30, i anledning af återremiss i viss del af Utskottets Utlåtande N:o 16, angående ändring af åtskilliga stadganden rörande exsekutionsväsendet m. m.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 16 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 3, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen om ändringar i 6 och 7 §§ i Regeringsformen, dels ock enskild motion om ändring i förstnämnda §; och

N:o 4, i anledning af väckta motioner om ändring i Regeringsformens och Riksdags-ordningens bestämmelser angående tiden för val af Riksdagens Justitie-ombudsman samt Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 16 dennes bordlagda Betänkande N:o 16, i anledning af väckt motion om förnyade stadganden rörande Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden; äfvensom Memorial N:o 17, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående tullbevillningen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 31, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändringar dels i Kongl. Förordningarne den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd, och om landsting, dels ock i Kongl. Förordningen den 23 Maj 1862, om kommunalstyrelse i Stockholm.

Föredrogs Herr Faxes den 16 dennes bordlagda motion N:o 89, angående införande i Kammarens arbetsordning af ett stadgande om den s. k. interpellationsrätten.

Herr Wærn: Icke kan jag, såsom en talare vid ett föregående plenum, då denna motion väcktes, lära hafva anmärkt, finna att införandet i Första Kammarens arbetsordning af föreskrifter angående interpellationsrätten skulle vara stridande mot grundlagen. Tvärtom då denna rätt, om den finnes, för närvarande står, om jag så får säga, bredvid eller utom grundlagen, anser jag det vara så mycket mera skäl att genom några lämpliga föreskrifter i arbetsordningen gifva någon helgd och ordning åt denna för ett konstitutionellt samhällsskick så ytterst viktiga rättighet. Men jag kan för min ringa del ej godkänna motionärens förslag att, i likhet med hvad Andra Kammaren i denna sak beslutat, i vår arbetsordning stadga, att, då ledamot åstundar interpellera Konungens rådgifvare, skriftlig uppgift om frågan skall först aflemnas till Kammaren, som derefter beslutar, huruvida frågan må framställas eller icke, samt att i förra fallet talmannen låter vederbörande rådgifvare ofördröjligen af framställningen undfå del. Ett sådant stadgande, som Andra Kammaren, efter votering, deri förseglade sedeln bestämde utgången, antagit och låtit i sin arbetsordning införa under § 21, synes mig vara stridande mot grundlagen och af detta skäl ej böra intagas i Kammarens arbetsordning. Riksdags-ordningens 52 § innehåller nemligen, att »vid Kammarens sammanträde eger hvarje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under öfverläggning komma»; och anser jag det vara emot en dylik föreskrift i grundlagen stridande att i arbetsordningen intaga stadgande derom, att Kammaren må i något ämne, det må vara hvad som helst, fatta beslut utan föregående öfverläggning. Man kan väl icke, utan våld emot grundlagens bokstafliga tolkning, genom en reglementarisk föreskrift i en arbetsordning förbjuda en ledamot i Kammaren att yttra sig i en sak, hvarom Kammaren skall besluta! Detta vore en kränkning af yttranderätten, hvilket jag påstår vore stridande mot grundlagens både anda och bokstaf, så mycket mer som anledningen till detta grundlagsstadgande, hvilket återfinnes i vår gamla Riksdags-ordning, bekräftar denna min mening. Vid 1786 års riksdag, då på Riddarhuset föredrogs Kongl. Maj:ts berättelse öfver hvad i rikets styrelse sig tilldragit, begärde Grefve Axel Fersen ordet för att i anledning deraf yttra sig, men dåvarande landtmarskalken vägrade honom ordet under förklarande, att berättelsen eller deri förekommande särskilda punkter ej utgjorde föremål för öfverlägg-

ning, utan hvad berättelsen innehöll skulle i protokollet intagas ad notitiam sed non ad deliberandum. Det var denna tilldragelse, som för-
anledde 1809 års män att i grundlagen intaga det ifrågavarande stad-
gandet, som äfven bibehållits i den nu gällande Riksdags-ordningen.

Detta är ena skälet hvarföre jag måste afstyrka bifall till Herr Faxes
förslag. Men jag har äfven ett annat skäl till afstyrkande. Jag anser
nemligen att frågan, om en interpellation må få framställas eller icke,
lämpligen icke böra utgöra föremål för diskussion eller ens ett naket
beslut af Kammaren. Det är å ena sidan att gifva interpellationen en
allt för stor vikt, ty sedan Kammaren beslutat att interpellationen får
ske, så är Kammaren att anse såsom interpellant och icke den enskilde
ledamoten, och derigenom gifves åt den interPELLERANDES fråga en vikt,
som den i sjelfva verket icke bör hafva; och å andra sidan kan det lätt
under partistrider inträffa att majoriteten vägrade interpellation i så
dana fall, der det vore af största vikt och intresse att upplysning i en
sak vunnas, men hvilket ej inginge i majoritetens för tillfället rådande
åsigter. Jag kan därför ej anse förslaget, som den ärade motionären
framställt, lämpligt, emedan diskussionen, om en dylik fråga må fram-
ställas eller icke, kan blifva fullt lika långvarig och brännande som den,
hvilken ämnet, derom interpellationen göres, skulle kunna förantleda.
Det är då bättre att interpellationsrätten ordnas så, att frågan, som en
ledamot äskar framställa, står ensamt för hans räkning. Då denna punkt
i Andra Kammarans arbetsordning derstädes förekom till öfverläggning,
försvarades förslaget äfven af det skäl, att, såsom ordspråket säger, en
tok kan fråga mer än tio kloke kunna besvara. Men då de kloke blif-
vit så kloke, att de inkommit såsom ledamöter i Stats-Rådet, har man
icke rätt att betvifla att de icke skola veta, huruvida en framställd fråga
bör besvaras eller icke. Det lär icke vara någon svårighet att affärda
ett spörsmål med ett kort svar. I detta fall möter, efter min uppfatt-
ning, ingen svårighet eller fara för att lemna den enskilde riksdagsmän-
nen full frihet att utan Kammarans tillåtelse göra interpellationer. Men
icke desto mindre anser jag att en viss ordning härför bör iakttagas
och vill i detta afseende såsom den lämpligaste föreslå hvad Hans Ex-
cellens Herr Justitie-statsministern vid sista riksdagen i Andra Kam-
maren framställde såsom en önskan för framtiden nemligen att den, som
vill interPELLERA någon Konungens rådgifvare, bör i ett föregående ple-
num gifva denna sin afsigt tillkänna, för att vederbörande Statsråd må
komma i tillfälle att vid ett följande plenum besvara interpellationen
ifall han anser sådant lämpligt. Detta blef ock Andra Kammarans be-
slut. Önskligt vore att det komme att tillgå på det sätt Hans Excellens
Herr Justitie-statsministern förklarar vara hans önskan. Men antingen
man missförstått densamma eller andra omständigheter föränledt ett olika
förfaringssätt, så har i de fall, då interpellationer hittills i denna Kam-
mare förekommit, praxis varit olika. Så har nu för icke längesedan
inträffat, att en ledamot i Kammaren uppträdde och interPELLERAT mini-
strarne, hvarefter en eller två af dem genast uppstigit och besvarat in-
terPELLATIONEN. Detta sätt att gå tillväga öfverensstämmer icke med Ex-
cellensen De Geers önskan och är, efter min tanke, icke fullt lämpligt.
För min del anser jag det vara fullt ut lika viktigt för Kammaran som
för Stats-Rådets medlemmar att på förhand veta när och om en inter-

pellation kommer att göras. Kammarrens ledamöter böra ock hafva någon tid att tänka sig in uti frågan och betrakta den från dess olika facer. Om åter en riksdagsman uppträder och gör en interpellation samt den interpellerade ministern säger sig vara beredd att genast besvara interpellationen, hvilket ock sker, så ligger deri något motbudande för känslan. Saken får då lätt utseende af att vara liksom öfverenskommen mellan vederbörande, så till fråga som svar, hvilket icke är fullt manligt och värdigt, såsom det höfves en handling af den stora betydelse som ju interpellationen bör vara. Jag kan på grund af det nu anförda icke annat än afstyrka bifall till Herr Faxes motion och skall sjelf väcka förslag i det syfte, Hans Excellens Herr Justitie-statsministern uttalat sig för, att såsom en reglementarisk föreskrift i Kammarrens arbetsordning inflyta.

Herr von Geijer: Den nu föreliggande frågan är af stor betydelse och jag tänker om densamma helt olika med den siste värde tälaren. Om jag ej hörde orätt, så yttrade han att det var en brist hos grundlagen att den icke innehöll några bestämmelser om den s. k. interpellationsrätten, och att derföre stadganden derom lämpligen borde uti Kammarrens arbetsordning införas. Jag skulle tro att, så länge den s. k. interpellationsrätten är en för vår konstitution främmande sak, kan icke ett reglementerande derom i arbetsordningen rimligtvis ifrågasättas. Uti andra konstitutionela länder är den s. k. interpellationsrätten i främsta rummet ordnad genom grundlagsbud. Den Danska grundlagen af den 5 Juni 1849 innehåller derom ett så lydande stadgande:

»Enhvar riksdagsman kan i det thing hvartill han hör och med dess samtycke bringa hvarje offentlig angelägenhet under öfverläggning och deröfver fordra ministrarnes förklaring.»

Sedan interpellationsrätten blifvit på detta sätt i Danska grundlagen uttryckligen bestämd, har den närmare reglerats i de båda thingens arbetsordningar.

Huru mycket vi än reglementera om interpellationsrätten, få vi inga rättigheter utöfver hvad grundlagen medgifver. Vi kunna väl få framställa frågor — och det kan ingen förnekas, antingen arbetsordningen derom någonting innehåller eller icke — men vi hafva ej rättighet att förvänta svar. Det synes mig derföre vanskligt att i en så vigtig sak försöka reglementera i den form nu ifrågasättes.

Jag hemställer, att Kammarren täcktes afslå Herr Faxes och Wærns motioner, hvilka i allt fall lika litet som arbetsordningen i sin helhet synes tillhöra ett Tillfälligt Utskott. Om dylika frågor påfordra förberedande behandling af Utskott, torde Kammarren bort derför nedsätta ett Enskildt Utskott.

Skulle emellertid Kammarren besluta att motionerna skola till Tillfälliga Utskottet remitteras, ber jag att få nämna det jag i valet dem emellan gifver företrädet åt Herr Faxes motion.

Herr Nordström: Efter mitt omdöme har den hos oss efter den nya Riksdags-ordningens antagande öflig vordna interpellationsrätten ej något stöd i grundlagen. Aberopade 52:dra §:n i Riksdagsordningen inefattar, enligt mitt förmenande, icke något sådant stöd. I det der fö-

rekommände stadgandet, att hvarje ledamot eger rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under öfverläggning komma, och om lagligheten af allt, som inom Kammaren sig tilldrager, göras två väsendtliga förutsättningar. Antingen skall det ärende, hvari yttranderätten vill begagnas, hafva kommit under öfverläggning, eller ock skall något inom Kammaren hafva tilldragit sig, hvarom man vill yttra sig. Men vanligen har interpellationsrätten blifvit begagnad i ämnen, som ej höra till föredragningslistan för dagen, eller i afseende på något, som icke tilldragit sig inom Kammaren. Sednaste gången då interpellation härstädes förekom, var anledningen, som vi veta, något som tilldragit sig utom Kammaren och således ej tillhörde dagordningen.

Med logisk nödvändighet följer häraf, att interpellationsrätten ej har stöd i 52 § och likaså förgäfvos söker man i någon af de andra grundlagsparagraferna ett sådant stöd. Denna rätt innefattar emellertid något som uti alla konstitutionela samhällen anses befogadt därför, att den utgör ett af medlen för de mångahanda meddelanden, rörande samhällets angelägenheter, som Representationen behöfver, och endast Regeringens organer tillförlitligast kunna afgifva; och eger den således sitt berättigande uti sjelfva den konstitutionela principens idé, om den ock ej vore uttryckligen bestädd i någon viss grundlagsparagraf.

Detta i afseende på det principiela af frågan. En annan sak är, huruvida interpellationsrätten bör få vara så fri, att en ledamot af representantförsamlingen, när helst han tror sig ega anledning dertill, må ega utföva en sådan, och huruvida Konungens rådgifvare kunna anses pligtige att, utan dem förut gjordt meddelande om interpellationen, afgifva svar derå, eller, med andra ord, frågan gäller här, huruvida interpellationsrättens utöfning bör få vara obunden af alla former. Om den skall hafva gravitet, hållning och helgd, så är det utan tvifvel i sin ordning att något förekommit, som liksom gifver vikt och stöd åt den interPELLERANDES framställning; ty vore den endast ett uttryck af den interPELLERANDES individuella åsikter och meningar, äfven om dessa hans åsikter och meningar egde någon gensvarighet inom den församling, der de uttalas, så saknar interpellationen denna karakter af allmängiltighet och vikt, som en handling af denna art borde ega; och likasom formligen väckta motioner genast kunna af representantkammaren tillbakavisas, borde den ock vara befogad att yttra sig, huruvida interpellationen skall få framställas, åtminstone så vida denna ej vinner understöd af några andra bland Kammarens medlemmar. Nu hafva vi ett förslag, äsyftande att binda interpellationsrätten vid iakttagandet af vissa former, just för att gifva åt densamma den vikt, hvarom jag talat. Den, som i dag först yttrade sig i denna fråga, ville ej underkasta interpellationsrätten de strängare föreskrifter motionärens förslag innefattar, men hade sjelf ett annat förslag, gående endast ut på den yttre formen för en interpellations framställande; och som båda dessa förslag sålunda innefatta material till ett förslag och ett blifvande beslut i ämnet, hem-täller jag, om ej båda förslagen nu kunde till Kammarens Tillfälliga Utskott för arbetsordningens utarbetande remitteras och dess Betänkande afvaktas.

Herr Faxé: Då jag föreställer mig att alla ärenden inom Kam-

maren böra behandlas efter en viss ordning, men en sådan saknas för interpellationen. var det just bristen på denna ordning som föranledde min motion i denna fråga. Jag håller ingalunda på det af mig formulerade förslaget. Min önskan är endast att en sådan föreskrift må i Kammararens arbetsordning inflyta, att, om möjligt, missbruk af interpellationsrätten för framtiden förekommas.

I anledning af Herr Wærns anmärkning, att förslaget i viss mån vore stridande emot stadgandet i 52 § Riksdags-ordningen, angående ledamots rätt att yttra sig i alla frågor, som komma under öfverläggning, vill jag blott erinra, att just till följd af den föreslagna bestämmelsen derom, att frågan, huruvida tillåtelse till interpellation skall meddelas eller afslås, ej må blifva föremål för öfverläggning, blir det fullkomligt grundlagsenligt, att någon diskussion rörande framställningens lämplighet icke får ega rum. Andra Kammararens Talman har ju ock framställt proposition på antagandet af en liknande föreskrift i samma Kammararens arbetsordning, hvilken Kammararen jenväl bifallit. Så vida Kammararen ej anser lämpligt, att interpellationen blir en enskild affär emellan en ledamot och vederbörande Statsråd, utan betraktar den såsom en offentlig angelägenhet, hoppas jag, att Kammararen remitterar min motion till ett Tillfälligt Utskott. Skulle detta ock afstyrka motionen, så bör ett utlåtande af Utskottet, sammansatt som det är af upplyste och erfarne män, dock vara af värde och tjena till god ledning för frågans framtida behandling. Jag förnyar min anhållan om remiss.

Grefve Hamilton, Henning: Om de få ord, jag yttrade, då denna motion väcktes, uppfattats så som skulle jag velat påstå det vara grundlagsvidrigt att i arbetsordningen intaga föreskrifter om interpellationsrätten, derföre att Riksdags-ordningen ej gifver något stöd åt densamma, så måtte jag hafva uttryckt mig särdeles illa och otydligt. Jag har endast velat säga, att, enligt min tanke, arbetsordningen har i allmänhet till föremål att närmare bestämma, huru grundlagens föreskrifter skola uppfyllas, men icke att stadga, huru det skall förfaras i konstitutionella frågor, om hvilka grundlagen ej talar, och det är ur denna synpunkt jag tror, att det icke är riktigt att i arbetsordningen meddela föreskrifter om utöfningen af interpellationsrätten, om hvilken grundlagen ingenting innehåller. Jag delar i öfrigt de betänkligheter Herr Wærn anfört emot Andra Kammararens arbetsordning i fråga om interpellationer. Det är sannt, att Riksdags-ordningen ej gifver en riksdagsman rätt att fritt yttra sig öfver andra ärenden, än de som förekomma till öfverläggning, samt om lagligheten af hvad i Kammararen sig tilldrager; ehuruval å andra sidan Riksdags-ordningen ej innehåller något förbud att yttra sig i andra fall. Men Riksdags-ordningens föreskrifter stå dock i något sammanhang med och böra väl i viss mån tillämpas på interpellationsrätten. Om man skall uppställa en definition på hvad vi konventionellt kalla interpellation, så är den ju icke annat än en af en enskild ledamot till en Statsråds-ledamot framställd fråga. Denna fråga kan angå en händelse, som förefallit utom Kammararen, eller en tilldragelse derinom, eller ett ärende som är under öfverläggning i Kammararen. I dessa två sista fall är det alldeles klart, att man icke genom arbetsordningen kan reglera de förhållanden, under hvilka en ledamot kan till en

Konungens rådgifvare ställa en fråga. Deremot medger jag det vara möjligt att ordna interpellationsrätten i afseende på frågor, som ej stå i samband med hvad som tilldragit sig i Kammaren eller der icke är under öfverläggning. Då blir frågan den, om det är skäl att för detta särskildta fall reglera sättet för interpellation genom speciela föreskrifter i arbetsordningen. Jag tror det icke, åtminstone för det närvarande, och till stöd för denna min mening, kan jag bland annat anföra det sätt, hvarpå Andra Kammaren ordnat saken, och hvilket visar de svårigheter, hvarmed en sådan lagstiftning är förknippad.

En sak i konstitutionelt hänseende så vigtig, som den så kallade interpellationsrätten, bör icke i den ena Kammaren regleras på ett sätt, och i den andra utöfvas på ett annat. Sjelf är jag tveksam hvilketdera sättet är det bästa, och vill ej underkasta mig hvad som i Andra Kammaren blifvit stadgadt, förrän någon större erfarenhet om nyttan deraf vunnits. Men härtill kommer, att det sätt, som Justitie-statsministern föreslagit, synes mig vara fullt ut likaså ändamålsenligt som något annat. För min del har jag ej något emot att det sättet kommer att användas, och jag tror, att vi icke genom antagande af Andra Kammarens arbetsordning i denna del kunna i någon mån binda eller tvinga vederbörande att följa deri meddelade föreskrifter. Det kunde hända att i en arbetsordning står stadgadt, huru förfaras skall, när en fråga till en Konungens rådgifvare framställes, men att en Stats-Rådets ledamot, till hvilken frågan ställes, fordrar ett annat förfaringsätt. Vill då interpellanten fortsätta med spörjsmålet, måste han underkasta sig hvad Konungens rådgifvare önskar. Jag tror således att vi icke ega den magtfullkomlighet att vi kunna med något gagn reglera dessa förhållanden, utan torde det derföre vara bäst att ej befatta sig med en dylik reglering och öfverlemna åt det goda förtroendet mellan Kammaren och Statsråden att ordna denna sak efter sig företeende omständigheter. Det är icke lämpligt att i en ordningsstadga framställa såsom regel hvad som endast kan vara en önskan och Kammaren ej har laglig rätt att fordra. Man skulle visserligen kunna göra några få bestämmelser i denna sak, men dessa måste då blifva så allmänna och intetsägande, att de blifva till ringa gagn. Det vore derföre bättre att dröja, till dess interpellationsrätten blifvit ordnad i öfverensstämmelse med våra öfriga konstitutionela rättigheter och erhållit sin vederbörliga plats i grundlagen. Då, men icke förr, är tiden inne, att i den speciela arbetsordningen reglera detaljerna af denna rättighets utöfning.

Jag vill emellertid ej motsätta mig remissen af motionen, men jag har ansett mig, af grannlagenhet mot motionären, manad att på förhand säga honom, att frågan förut utgjort föremål för öfverläggning inom det Utskott, som har till uppdrag att utarbета förslag till Kammarens arbetsordning, och att Utskottets samtliga ledamöter varit af den mening, att någon föreskrift, motsvarande den 21 § i Andra Kammarens arbetsordning, ej borde intagas i Första Kammarens.

Herr Wærn: I anledning af den siste ärade talarens yttrande ber jag att få nämna, att min mening med det föreslagna stadgandet om interpellationsrätten ingalunda är att på ringaste sätt lägga band på Konungens rådgifvare i afseende på tiden när svaret på interpellationen

bör afgifvas, utan endast så till vida binda Kammarens ledamöter, som vilja interpellera, att de böra i ett föregående plenum tillkännagifva denna sin afsigt, så att det icke må blifva någon öfverraskning för Kammararen, då interpellationen sedan göres. Det står naturligtvis Konungens rådgifvare fritt att bestämma, om och när de vilja besvara interpellationen. Vid formuleringen af mitt förslag har jag därför tagit till ledning den af Hans Excellens. Friherre De Geer uttalade önskan, och kan icke finna något hinder att derom intaga en föreskrift i arbetsordningen. Mitt egentliga systemål med föreskriften, huru den än må formuleras, är blott, att Kammararen på förhand må få kännedom om, när en interpellation kommer att framställas.

Herr Faxe: För att bespara det Tillfälliga Utskottet, dit jag vill förmoda att både min motion och Herr Wærns förslag remitteras, besväret att ingå i någon mera omfattande pröfning af denna fråga, som här rönt motsägelse från flera håll, inskränker jag min motion till hvad Herr Wærn föreslagit, eller hvad första delen af motionen innefattar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels att Herr Faxes ifrågavarande motion skulle hänvisas till ett Tillfälligt Utskott, och dels att densamma måtte afslås, framställdes proposition på motionens hänvisning till ett Tillfälligt Utskott och besvarades med ja.

Härefter uppropades Herr Wærn och appläste en motion N:o 91, med förslag till stadgande om sättet för s. k. interpellationers framställande.

Sedan jemväl denna motion, uppå gjord framställning, hänvisats till ett Tillfälligt Utskott, hemställde Herr Grefven och Talmannen, att de ifrågavarande båda motionerna skulle öfverlemnas till behandling af Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, hvilket bifölls.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott samt Andra Kammararen inkomna Utlåtanden, Memorial, Betänkanden och protokollsutdrag, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 74, i anledning af Riksdagens år 1867 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning ställda fonder och medel;

N:o 75, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 15, öfver Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående bestridande af kostnaderna för allmänt kyrkomöte;

N:o 76, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-

Utskottets Utlåtande N:o 46, öfver Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om beviljandet af ett länebidrag för reparation af domkyrkan i Carlstad;

N:o 77, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om anslag till reparation å vägbrytaren vid Wisby hamn;

N:o 78, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående åtgärder till behöfvandes undsättning vid inträffande missväxt;

N:o 79, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

N:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition med förslag till Postverkets utgiftsstaten för år 1869.

Lag-Utskottet:

N:o 32, i anledning af återremiss i viss del af Utskottets Utlåtande N:o 13, angående handelsboks vitsord;

N:o 33, i anledning af väckt motion om skyldighet för läntagare, som icke på föreskrifven tid betalar räntan å in-tecknad skuld, att å det förfallna räntebeloppet erlægga ränta.

Andra Kammaran:

N:o 239, med delgifvande af Kammarans beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 39, med anledning af väckta motioner rörande folkskolan och elementarläroverken.

Justerades ett protokollsutdrag rörande de till Kammarans Tillfälliga Utskott N:o 1 denna dag hänvisade motioner.

Kammaran åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.